



Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Soubor pohádek napsaný dětmi předškolního věku

Vypracovala: Lucie Moravcová

Vedoucí práce: PhDr. Miluše Vítečková, Ph.D.

České Budějovice

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 20. března 2019

Lucie Moravcová

Poděkování

Děkuji vedoucí práce PhDr. Miluši Vítečkové, Ph.D. za cenné rady, připomínky, náměty, vedení a laskavou pomoc při zpracování této bakalářské práce. Za věcné připomínky děkuji Mgr. Ladislavě Ondřichové.

Abstrakt

Cílem bakalářské práce je vytvořit soubor pohádek napsaný dětmi předškolního věku. Dále je cílem zjistit, zda jsou děti ovlivněny televizí, zda děti dokážou vymyslet pohádkový příběh a nakolik je pro tuto věkovou skupinu pohádka důležitá. Teoretická část je zaměřena na kapitoly týkající se vývoje předčtenářské gramotnosti u dítěte, dále na pohádky a na jejich důležitost pro děti předškolního věku. V práci je zmíněn Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praktická část je zaměřena na rozbor pohádek, které děti vymyslí, například hledání podobností s pohádkami již známými. Tím si odpovím na cíle mé bakalářské práce. Dále byl rodičům předškolních dětí rozdán anonymní dotazník, který obsahuje otázky týkající se předčtenářské gramotnosti. Výsledky jsou popsány a okomentovány v praktické části práce.

Klíčová slova

Pohádka, předčtenářská gramotnost, předškolní věk

Abstract

The main focus of this Bachelorsthesis is to create the fairy tale set which is written by children of preschool age. The next target is to find out if children are affected by TV, if they can devise the fairy tale story by themselves and how important the story is for this group of children. The theoretical part is focused on chapters about first reading literacy development in children and the importance of the fairy tales for preschoolers. We also talk about RVP - Framework Education Programme here. The practical part is focused on fairy tales analysis which are created by the children, for example finding similarities in fairy tales already known by them. Those targets helped me to answer the questions above. Parents were also given an anonymous survey, where I included the questions about reading literacy. The results are described and commented in the practical part.

Key Words

Fairy tale, pre-reading literacy, preschool age

Obsah

ÚVOD	8
1 VÝVOJ PŘEDČTENÁŘSKÉ GRAMOTNOSTI U DÍTĚTE	9
1.1 Základní pojmy předčtenářské gramotnosti	9
1.2 Aspekty ovlivňující předčtenářskou gramotnost	11
1.2.1 Rodina, rodinné prostředí ke vztahu ke čtenářství.....	11
1.2.2 Mateřská škola a čtenářství	12
1.3 Předškolní věk dítěte.....	13
1.3.1 Smyslové vnímání	14
1.3.2 Zrakové vnímání.....	15
1.3.3 Sluchové vnímání	16
1.3.4 Rozvoj paměti	19
1.3.5 Rozvoj řeči.....	20
2 POHÁDKA	22
2.1 Historie pohádky	23
2.2 Rozdělení pohádek.....	23
2.3 Současná pohádka.....	24
2.4 Možnosti práce s pohádkou	25
3 CÍL PRÁCE, VÝZKUMNÉ OTÁZKY, METODIKA	27
3.1 Cíl práce.....	27
3.2 Výzkumné otázky	27
3.3 Metodika	27
3.4 Práce s dětmi – tvorba pohádek	29
3.5 Výsledky dotazníkového šetření	33
4 Diskuze	48

ZÁVĚR.....	53
Seznam použitých zdrojů	55
Seznam příloh	57

ÚVOD

Pohádkové příběhy mne provází celý život. Nikdy jsem na ně nezanevřela. Pohádkové knihy, které mi matka kdysi četla, mám stále ve své knihovně. Ráda do nich koukám a nacházím v nich spousty inspirace pro práci s dětmi. Prohlížení těchto knih mne inspirovalo také k tématu mé bakalářské práce. Přivedlo mne totiž k otázce, zda by děti dokázaly vytvořit svou vlastní pohádku, příběh.

V dnešní době odpověď na tyto otázky není jednoznačná. Při rozhovoru s dětmi jsem zjistila, že doma spíše sledují televizi, než aby si prohlížely knihy. To mne dovedlo k dalším otázkám. Jsou si rodiče vědomi důležitosti pohádkových příběhů? Čtou pravidelně dětem pohádky? Necháávají si od svých dětí pohádku vyprávět?

Bakalářská práce se zabývá předčtenářskou gramotností a pohádkou. Zjišťuje, zda dokážou děti předškolního věku reprodukovat vlastní vymyšlený pohádkový příběh. Napadají mne myšlenky o tom, jaká témata děti zařazují do pohádek. V mateřské škole jsem při volné hře vyzorovala, že se často přiklání k realitě života, například si hrají na pohřeb, jelikož některý z dětí byl účastníkem této smuteční události. Dále zjišťuje informovanost rodičů v tématu předčtenářské gramotnosti za pomoci dotazníkového šetření.

1 VÝVOJ PŘEDČTENÁŘSKÉ GRAMOTNOSTI U DÍTĚTE

Čtenářská gramotnost je jedna z nejdůležitějších gramotností. Může nás obohatit a rozvíjet v dalších dovednostech, zkušenostech, znalostech. Jak je známo, člověk se učí celý svůj život a čtenářská gramotnost je jeden z hlavních prostředků pro získávání informací. Je důležité zajímat se o tuto problematiku již ve velmi útlém věku, kdy rozvojem této gramotnosti jsme schopni ovlivnit a podmínit úspěšnost dítěte v dalším vzdělání (Tomášková 2015, s. 8).

1.1 Základní pojmy předčtenářské gramotnosti

Tomášková (2015, s. 9) uvádí, že se čtenářská gramotnost prolíná do několika rovin, z nichž žádnou nelze opomenout:

- Vztah ke čtení - Předpokladem je kladný vztah ke čtení, ke knize. Těšit se z knih, vyhledávání knih, potřeba číst. Umožnit dítěti číst žánry, které ho naplňují, obohacují, baví. Není žádoucí znepříjemnit četbu knihou, kterou dítě musí číst a nechce.
- Doslovné porozumění - dítě, které již má nějaké znalosti a zkušenosti zvládne dekódovat jednoduchý psaný text. Pokud ne, je třeba vytvořit pomocné otázky, pomoci pochopit podstatu příběhu, souvislosti.
- Posuzování a hodnocení - čtenář by si měl z knihy vyvodit nějaký závěr, který potom ohodnotí a posoudí. Měl by posoudit knihu z různých hledisek, včetně záměrů autora. Posuzování a hodnocení se týká převážně čtenářsky gramotných lidí, kteří již mají zkušenosti a znalosti a jsou schopni vnímat knihu vícero pohledy.
- Metakognice - čtenář reflektuje vlastní čtení. Může vyhodnotit vlastní porozumění čtenému a najít cestu pro lepší překonávání obtížnosti obsahu.
- Sdílení - čtenář je schopen povídat o knize. Představit knihu někomu jinému, popsat svoje pocity, svoje porozumění textu a vyslechne si názor ostatních, přemýšlí o rozdílech.
- Aplikace - čtenář četbu používá v dalším životě, rozvoj sebe samého. Z četby knih má čtenář možnost si něco osvojit.

Chaloupka (1995, s. 5) ve své knize *Rodina a počátky dětského čtenářství* zmiňuje obecně známý fakt, ověřený řadou vývojových psychologů a to, že čtenářství u dětí vzniká ještě dříve, než dítě umí číst a než si uvědomuje, co čtenářství znamená. Zmiňuje také, že není přesně určené stádium vývoje, kdy začíná předčtenářská gramotnost. Jisté však je, že začíná před nástupem do školy, tedy již v předškolním věku a velmi často v rodině, kde rodiče nabízejí dětem předčítání a vytváří dítěti první poznatky o knize a vlastní knihovně.

Neméně důležité jsou aktivity s příběhem spojené, které ještě více podněcují dítě o příběhu přemýšlet, pochopit ho, znát souvislosti. V mateřských školách se paní učitelky snaží dětem knihy a příběhy co nejvíce přiblížovat, pracovat s nimi. Jelikož dnes jsou děti pohlcovány technikou, důležité je, aby se nezapomínalo na knihu. Proto je třeba s knihou pracovat velmi často. Vytvoření a posílení vztahu ke čtenářské pregramotnosti již v předškolním věku dítěte je neopominutelnou záležitostí. Společné čtení, prohlížení obrázků, společné učení písmen, to vše podporuje kladný vztah ke čtení. I díky zmíněným aktivitám dítěti můžeme napomoci lepší budoucnosti (Doláková, 2015, s. 106).

Pojem čtení, který souvisí velice úzce s problematikou předčtenářské gramotnosti popsala Tomášková (2015, s. 10) takto: čtení rozvíjí osobnost člověka celistvě, rozvíjí jeho komunikační schopnosti, pozornost, myšlení, dlouhodobou paměť, představivost, fantazii, učí dítě hodnotit čtené, učí ho usuzovat a kriticky myslet, také komunikovat, mít vlastní názor a umět si ho obhájit.

Pojem čtenářství používaný zejména v souvislosti s dětskou populací. Jedná se o plánovité a ucelené rozvíjení četby především za pomoci mateřské školy, základní školy, knihovny a dalších vzdělávacích institucí. Čtenářství je často doprovázeno institucionálně organizovanými kampaněmi a dalšími podpůrnými akcemi (Trávníček, 2008, s. 34).

1.2 Aspekty ovlivňující předčtenářskou gramotnost

Rozvoj oblasti předčtenářské gramotnosti plně závisí na prostředí, ve kterém budoucí čtenář vyrůstá. Je důležité, aby se děti připravovali již v předškolním věku. Abychom dítěti předávali co nejvíce nových poznatků přirozenou cestou, je žádoucí, abychom mu připravili podnětné prostředí, které bude moci spontánně, ale i díky řízené činnosti využívat. Díky podnětnému prostředí můžeme snadno rozvíjet schopnosti a znalosti dítěte. Naopak děti z prostředí, které není bohaté na podněty, nebudou mít s největší pravděpodobností kladný vztah ke knize, protože nebudou zvyklé s ní pracovat. Podnětnost prostředí závisí i na rodičích a učitelích. Pokud nemají vztah ke knize, není možné, aby dítě vyrůstalo v prostředí podnětném, jelikož už jen to, že vidí dospělého číst knihu, ho nabádá ke čtení samotnému – dítě si bude chtít knihu přečíst také (Tomášková, 2015, s. 12).

1.2.1 Rodina, rodinné prostředí ke vztahu ke čtenářství

Rodina je sociální skupinou, která zásadně ovlivňuje psychický vývoj dítěte. Všichni členové se vzájemně ovlivňují a přizpůsobují, aniž by si to uvědomovali. (Vágnerová, 2012, s. 21) K tomuto tvrzení se přiklání i Shapiro (2009, s. 137), který mluví o konverzaci v rodině jako o primárním způsobu, díky kterému se dítě učí dovednostem společenské komunikace.

Důležité je především to, aby dítě vyrůstalo ve čtenářské rodině. Děti, které se snadno učí chápat čtení jako dovednost, těm bylo a je čteno rodiči. Tím pádem mají přístup k vzrušujícím myšlenkám a událostem. Pochopí, jakou moc a jakou radost mohou přinést slova, a jsou tak motivovány k tomu, aby se samy pustily do samotného čtení (Fontana, 2003, s. 98).

Rodiče mají tu možnost být první, kteří ukážou dítěti knihu. Je žádoucí, aby dítě před nástupem do mateřské školy již mělo zkušenosti a bylo s knihou tedy seznámeno. Jelikož čtenářská gramotnost není záležitostí pouze po dobu docházení dítěte do školních institucí, ale po celý život, je základem se na ni řádně připravit již v útlém věku. Samozřejmostí je zájem o knihu rodiče. Rodič by měl dítěti zajistit prostor, ve kterém bude mít své vlastní knihy, které si dítě samo (za pomoci rodiče – z důvodu přiměřenosti) vybere. Vytvořit dítěti tedy svou první vlastní knihovničku. Rodič by měl

dítěti každý den číst – například před spaním, číst články z novin a časopisů, které jsou úměrné věku, a diskutovat s ním nad aktuálními tématy. Rodič by měl s dítětem pravidelně navštěvovat knihovnu a půjčovat si knihy, které bude společně s dítětem číst (Chaloupka, 1995, s. 25).

1.2.2 Mateřská škola a čtenářství

Dítě v mateřské škole připravujeme na to, aby v základní škole zvládalo plynulé čtení, zvládlo překonat prvopočáteční obtíže, zvládlo porozumění textu, bylo připraveno sdílet své prožitky při čtení, mělo vztah ke knize a umělo využít získaných poznatků a nabytých vědomostí v dalším učení, to znamená, že v mateřských školách se aktivně podporuje čtenářská gramotnost ve všech vzdělávacích oblastech (Tomášková, 2015, s. 17-18).

Pojem čtenářská gramotnost se v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) objevuje jen a pouze ve *Slovníčku použitých výrazů*. Je to proto, že je tato problematika spojena se všemi vzdělávacími oblastmi, tzn.:

- Dítě a jeho tělo
- Dítě a jeho psychika
- Dítě a ten druhý
- Dítě a společnost
- Dítě a svět

Klíčové kompetence by měly tvořit základ vzdělávání. Pevné základy klíčových kompetencí položené v předškolním věku jsou podstatným příslibem dalšího příznivého vývoje a vzdělávání dítěte, nedostatečné základy bohužel naopak brzdou, která dítě na začátku jeho životní a vzdělávací cesty může velmi znevýhodňovat. Předškolní vzdělávání o vytváření kompetencí cíleně usiluje (RVP PV, 2018, s. 10).

Příklad kompetencí souvisejících s předčtenářskou gramotností u dětí, které končí předškolní vzdělávání (RVP PV, 2018, s. 11-12):

Kompetence komunikativní

- ovládá dovednosti předcházející čtení a psaní

- průběžně rozšiřuje svou slovní zásobu a aktivně ji používá k dokonalejší komunikaci s okolím
- dovede využít informativní a komunikativní prostředky, se kterými se běžně setkává (knížky, encyklopedie, počítač, audiovizuální technika, telefon, atp.)

Kompetence k učení

- klade otázky a hledá na ně odpovědi, aktivně si všímá, co se kolem něho děje; chce porozumět věcem, jevům a dějům, které kolem sebe vidí; poznává, že se může mnohému naučit, raduje se z toho, co samo dokázalo a zvládlo
- uplatňuje získanou zkušenost v praktických situacích a v dalším učení

Kompetence k řešení problému

- řeší problémy na základě bezprostřední zkušenosti; postupuje cestou pokusu a omylu, zkouší, experimentuje; spontánně vymýšlí nová řešení problémů a situací; hledá různé možnosti a varianty (má vlastní, originální nápady); využívá při tom dosavadní zkušenosti, fantazii a představivost

1.3 Předškolní věk dítěte

Od dovršení třetího roku života do nástupu dítěte na základní vzdělání mluvíme o předškolním věku, tedy od 3. do 6. - 7. let dítěte. Toto období je pro dítě nesmírně důležité. Na začátku tohoto období vstupuje většina dětí do mateřské školy. Předškolní dítě začíná objevovat svět za pomoci představivosti, fantazie.

Způsoby, podle kterých si dítě vybírá informace, jak je vybírá a jak dítě nazírá na svět, se podle Vágnerové (2012, s. 178) dělí na 4 znaky. Prvním znakem je *centrace*. Dítě se v různých situacích zaměří na jeden určitý znak, který považuje za podstatný a ostatních znaků si nevšímá, přestože jsou mnohdy mnohem důležitější. Nebere v úvahu více než jeden aspekt situace. Druhým znakem je *egocentrismus*. Dítě nechápe, proč by na vzniklé situace mělo být pohlíženo z jiného úhlu pohledu, než ze svého. Dítěti chybí představa o četnosti názorů, proto není schopno hledat objektivní pravdy. Třetím znakem je *fenomenismus*. Svět je pro dítě takový, jak vypadá.

Podle dítěte ve věku předpojmového nebo intuitivního myšlení není správné tvrzení, které se neshoduje s vnějším obrazem světa. Čtvrtým a posledním znakem je *prezentismus*, který představuje neúplnou subjektivní jistotu. Je to doopravdy tak, protože dítě to tak vidí.

Vágnerová (2012, s. 178-179) dále uvádí, že pro předškolní období dítěte je typická *magičnost*. Dítě nedělá velké rozdíly mezi tím, co je skutečné a co není. Dalším typickým znakem je *antropomorfismus*. Dítě přiřazuje vlastnosti lidí neživým předmětům, například tvrzení „*Stůl mě bouchnul*“, nebo „*Mraky jdou po nebi*“. Čáp (1997 s. 227) tvrdí: „*Předškolní věk je podle ženevské školy charakterizován jako předoperační období, kdy dítě ještě nemá rozvinutý systém logických operací*“. Dítě začíná přemýšlet o vzniku světa a života. Tento proces se nazývá jako *Arteficialismus*. Například na otázku, kde se vzaly v lese houby, dítě odpoví, že je zasadili myslivci, jelikož je to pro něj pochopitelné a logické. *Absolutismem* nazýváme proces, že každé poznání musí mít definitivní platnost.

1.3.1 Smyslové vnímání

Dítě se nejlépe a nejúčinněji učí při zapojení všech smyslů. Takové učení je trvalé a efektivní. Pět základních smyslů dělíme na chemoreceptorové – chuť a čich, mechanoreceptorové – hmat a sluch, a fotoreceptorové - zrak. Pro rozvíjení předčtenářské gramotnosti je nejdůležitějším smyslem zrak a sluch, proto se na ně zaměříme podrobněji. Nejen v předškolním věku je velice důležité zrak a sluch trénovat, jelikož schopnost naučit se číst a psát je jimi determinována (Čáp a Mareš, 2007, s. 76-77).

Rozvoj smyslového vnímání má své zásady. Každý z nás je jedinečný a jiný. V dnešní době by měl být součástí běžné praxe individuální přístup a respektování jedince. Měla by být respektována úroveň, na které se žák nachází a učitel by měl mít dostatek empatie, vědomostí a tím rozpoznat, na jaké úrovni se dítě momentálně nachází. Dítě musí být motivováno a to tím, že ze začátku mu budeme dávat úkoly, které jsou dosažitelné. Na místě je uznání a pochvala. Na možné chyby upozorníme, ale příliš je nezdůrazňujeme. Po splnění úkolu bude mít dítě pocit úspěchu a buduje sebedůvěru. Tím dítě motivujeme k dalším, již těžším, úkolům (Čáp, Mareš, 2007 s. 369-370).

Je žádoucí, aby pedagogové ve školních institucích a rodiče byli důvěrně seznámeni s důležitostmi všech smyslů a aby měli zájem s dětmi pracovat na jejich rozvoji.

1.3.2 Zrakové vnímání

Zrakem se přijímá nejvíce informací z našeho okolí. Zrak je prostředníkem poznávání hmotného světa i prostředkem komunikace (Bednářová, Šmardová, 2015A, s. 14).

Beze sporu můžeme tvrdit, že zrakové vnímání je nejpodstatnějším smyslem v tématu předčtenářské gramotnosti z hlediska čtení a psaní, proto je více než žádoucí dítě co nejvíce podporovat v rozvíjení tohoto smyslového vnímání.

Úroveň zachycení a zpracování zrakových vjemů v předškolním věku významnou měrou poznamenává čtenářské a další dovednosti. Dobré zrakové vnímání je předpokladem mimo jiné i k úspěšnému zvládnutí čtení, psaní písmen, slabik, slov, číslic a čísel (Šmardová, Bednářová, 2015B, s. 37).

Schopnosti, které podněcují správnost čtení dle knihy *Školní zralost: Co by mělo umět dítě před vstupem do školy*, jsou psány takto. Například rozlišit figuru a pozadí - schopnost soustředit se na určitý zrakový podnět. Dále rozlišit detaily a polohu předmětu (optická diferenciací) – rozpoznání předmětů bez závislosti na jeho barvě, velikosti, umístění. Dále zraková analýza a syntéza – vnímání celku předchází vnímání dílčích částí. Dále záměrné vedení očních pohybů – zleva doprava po řádku a v neposlední řadě zraková paměť – zapamatování si zrakově vnímaných objektů (Šmardová, Bednářová, 2015B, s. 37 - 38).

Tomášková (2015, s. 44) ve své knize *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole* tvrdí, že v rámci předčtenářské gramotnosti je velmi vhodné, abychom zrakové vnímání rozvíjeli tak, aby dítě bylo schopno rozlišit, identifikovat jednotlivé tvary, barvy, poznalo dané písmeno a umělo ho najít mezi jinými. Aby bylo schopno hledat a najít rozdíly mezi jednotlivými písmeny, např. p-q, b-d, m-n. Autorka souhlasí s rozvojem zrakového vnímání v rámci předčtenářské gramotnosti Bednářové, Šmardové (2015B, s. 37-38) a ještě doplňuje a důležitost přikládá pozorování běžných situací, jevů a předmětů u dítěte – dítě pozoruje děj a věci kolem sebe.

Náměty k těmto činnostem podporující zrakové vnímání ve vybraných oblastech doporučuje Bednářová, Šmardová (2015A, s 81-84)

Figura X pozadí (pozornost)

- Hledat objekt podle vzoru - hledání objektu podle vzoru v obrázku. Staršímu dítěti můžeme předložit objekt, který bude hledat i v jiné velikosti, nebo poloze.
- Vyhledat zakrytý objekt - vyhledávání objektu, který v obrázku není zcela vidět - je částečně ukrytý.
- Obtahování obrázku - obkreslování a vyhledávání obrázky, které jsou něčím překryté (lehce „přeškrtané – síť)

Zraková diference

- Pexeso - vyhledávání stejných dvojic. Karty pexesa vybíráme tak, aby se od sebe lišily obrázky v minimálních znacích, tzn. jiné postavení, jiný úhel, detaily.
- Shody a rozdíly - vyhledávání shod a rozdílů na dvou obrázcích lišících se pouze v detailech.
- Obrázek a jeho stín - pracovní list, na kterém dítě určí přesný stín obrázku.

Zraková paměť

- Zážitky - povídání si o zážitcích např. z víkendu, výletu, nebo dovolené. Důraz i na detaily.
- Opakování vzorů - opakování vzorů při navlékání korálků, nebo skládání kostek
- Vybavování si předmětů, které používáme - co používáme k ranní hygieně, co dáme na stůl, když bychom chtěl připravit oběd, atp.

1.3.3 Sluchové vnímání

Po stránce komunikativní je sluch důležitou součástí učení. Sluchová percepce se prolíná do mnoha rovin, například čtení, psaní, proces učení. Ve většině případech pedagog vykládá, vysvětluje látku pomocí verbální komunikace. Je tedy žádoucí, aby dítě mělo dostatečně vyvinuté sluchové vnímání v maximálně možné míře před nástupem do základní školy. Základní činnosti podporující sluchové vnímání již v raném věku je poslech mluvených pohádek a písniček.

V mateřské škole jsou děti samy o sobě velice hlučné. Vzhledem k vysokému počtu dětí se snaží překřičet jeden druhého a z toho důvodu je ve třídě velký hluk. Pedagogové by se měli snažit děti vést k respektování druhého a akceptace jeho názoru. Důležité je, aby si děti navzájem neskákaly do řeči. Je totiž velké nebezpečí nesprávného vývoje sluchu, poněvadž se děti pohybují v hlučném prostředí, mluví příliš nahlas a snaží se překřičet ostatní (Tomášková, 2015, s. 56-57).

Předškolní dítě by mělo umět říci několik říkanek, jednoduchých básniček a písniček. Mělo by pozorně naslouchat čtenému textu a mít v oblibě pohádky, které mu jsou často čteny. Přečtené texty by mělo zvládnout alespoň rámcově reprodukovat, tedy vyprávět. Nechat dítě vyprávět přečtenou pohádku, nebo příběh např. cestou ze školky anebo na procházce, je jeden z nejlepších způsobů rozvíjení vyjadřování a slovní zásoby. Můžeme si zároveň ověřit sluchovou paměť, sledování a zapamatování si časové posloupnosti (Šmardová, Bednářová, 2015A, s. 85).

Sluchové vnímání Tomášková (2015, s. 57 - 64) rozvíjí v oblasti naslouchání, kdy se dítě učí *naslouchat* a postupně rozlišovat zvuky, úzce tedy souvisí s diferenciací. Dále v rozvoji *fonemického zvuku*, který je důležitý z hlediska rozvoje řeči, předpokladem je správný mluvný vzor. Rozvoj sluchové diferenciaci, *sluchového rozlišování*, kdy se jedná o rozlišování podobných hlásek. Další oblastí je *sluchová analýza a syntéza*, zde se jedná o rozklad slov a poté opětovné skládání. Dále je nutné zmínit *vnímání reprodukce rytmu*, ve které si dítě uvědomuje krátké a dlouhé samohlásky a slabiky, důležité také pro zvládnutí rytmu řeči. Tomášková se také zmiňuje o sluchovém vnímání, které rozvíjíme v oblasti *figura a pozadí*. Což je schopnost určit a vyčlenit jednotlivé zvuky mezi ostatními. V neposlední řadě zmiňuje oblast *sluchové paměti*, zde se jedná o zachycení, zpracování a uchování informací, které přišly sluchovou cestou.

Tvary písmen dítě musí spojit se zvukovou podobou daných hlásek. Musí pochopit, že každé písmeno má svou vlastní zvukovou podobu. (Vágnerová, 2012, s. 301) I proto je sluchové vnímání tak důležité v problematice čtenářské gramotnosti a je nutné sluch rozvíjet.

Náměty k těmto činnostem podporující sluchové vnímání ve vybraných oblastech doporučuje Bednářová, Šmardová (2015A, s. 85)

Figura x pozadí

- Tleskání na dané slovo - s dítětem se domluví slovo, na které bude reagovat tlesknutím. Mohou být různé obměny např. dupnutí, ťuknutí, atp.
- Všechno lítá co peří má - všechno lítá, co peří má... (např.) Papoušek lítá. Pokud učitelka řekne název ptáka, děti reagují tak, že zvednout ruce, jinak nechávají ruce podél těla (na kolenou...).
- Probuzení dětí - děti sedí v kroužku a s učitelkou si domluví slovo, které je bude probouzet. Hlavu si dají na kolena a zavřou oči (spí). Učitelka vypráví příběh a děti reagují probuzením v momentě, kdy uslyší již předem dohodnuté slovo.

Sluchová diferenciac

- Rozlišení slova s vizuálním podnětem (změna samohlásky) - Před dítě rozložíme řadu obrázků. Budeme je pojmenovávat a dítě bude ukazovat na daný obrázek.
- Rozlišení slov bez vizuálního podnětu (změna samohlásky) - dítěti budeme říkat dvojice slov. Některá dvojice bude stejná, některá jiná. Dítě bude po každé vyřčené dvojici říkat, zda je stejná, či není stejná.
- Rozlišení slova s vizuálním podnětem (změna délky) - stejný postup, jako u změny samohlásky.
- Rozlišení slova bez vizuálního podnětu (změna délky) - stejný postup jako u změny samohlásky.

Sluchová paměť

- Učení se básniček, písniček.
- Přijela tetička z Ameriky a přivezla si s sebou... - každé dítě vymyslí, co si s sebou tetička přivezla. Avšak musí opakovat základní větu a vše, co řekli ostatní děti před ním. Příklad: Přijela tetička z Ameriky a přivezla si s sebou koš. Přijela tetička z Ameriky a přivezla si s sebou koš a jídlo. Přijela tetička z Ameriky a přivezla si s sebou koš, jídlo a kočku.

- Zadávání instrukcí - nejprve jednoduchá instrukce, postupně se stěhuje o více úkolů. Příklad: Dojdi k houpačce a zpátky. Dojdi do boudy, přines modré hrábě. Ke stromu odnes jablko, pak se vrať pro mandarinku a tu odnes k boudě.

1.3.4 Rozvoj paměti

Tomášková (2015, s. 87) ve své literatuře *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost* tvrdí, že paměť je proces zapamatování, uchování a znovuvybavování psychických zážitků i motorických úkonů. Zážitky, které prožíváme, se stále uplatňují v životě každého jedince. Paměť je především významná z hlediska učení, získávání nových vědomostí, dovedností a také návyků. Závisí na ní rychlost, kvalita učení a vykonávání všech činností.

Jelikož učení, tedy i čtení je na paměti postaveno, je důležité trénovat ji již od útlého věku. Aby se dítě naučilo psát, musí být schopno si zapamatovat u jednoho písmene čtyři tvary, a to: velké tiskací, malé tiskací, velké psací a malé psací.

Čáp, Mareš (2007, s. 86) uvažují o paměti jako o schopnosti přijímat, držet a znovu oživovat minulé vjemy. Rozlišuje velmi mnoho druhů paměti, především se zmiňuje a popisuje paměť dlouhodobou – LTM (long-term memory). Slouží k zapamatování toho, co budeme potřebovat delší čas, popřípadě po celý život. Dále popisuje Paměť krátkodobou (STM- short-term memory), kdy se jedná o zapamatování na několik sekund, což v mnoha životních situacích stačí ke splnění určitého úkolu.

Tomášková (2015, s. 88) tvrdí, že paměť má tři fáze: zapamatování, podržení a vybavení

- Zapamatování - člověk se nejlépe učí zapojením všech smyslů. Tato věta vystihuje i zapamatování. Čím víc smyslů zapojíme, tím je tato fáze paměti kvalitnější a trvalejší. Proto je na místě, aby dítě vyrůstalo ve věkově odpovídajícím podnětném prostředí.
- Podržení v paměti - opakování, matka moudrosti. Toto latinské úsloví přesně vyjadřuje problematiku této fáze. V paměti se déle drží vjemy, které jsou častěji opakovány, tzv. „vryty pod kůži“, tedy mají silnější paměťovou stopu. Proces zapomínání je u každého jedince individuální.

- Vybavení - probíhá záměrně a mimovolně. Lépe se dítěti vybavují informace nové, pro něj samotného zajímavé. Záleží však také na psychickém stavu dítěte. Při činnostech týkajících se tohoto procesu by dítě mělo být v klidu, bez stresu a v tichém příjemném prostředí.

Náměty k těmto činnostem podporující rozvoj paměti ve vybraných oblastech doporučuje Bednářová, Šmardová (2015A, s. 83,87)

- Pexeso – zapamatování si stejných obrázkových dvojic.
- Hra na tichou poštu - děti sedí v kruhu, či v řadě. První dítě vymyslí jednoduchou větu, kterou pošeptá jedinci vedle něj tak, aby to nikdo neslyšel. Ten potom stejnou větu pošeptá dalšímu, a tak dále. Poslední dítě slyšenou větu vysloví.
- Písmeno - ukážeme dětem písmeno a ti ho mají určit mezi ostatními, zvládnout ho vymodelovat z plastelíny.
- Zapamatování si básničky, písničky,...

1.3.5 Rozvoj řeči

Řeč jako prostředek komunikace. Abychom mohli komunikovat s ostatními, je velice žádoucí mít a používat rozvinutou slovní zásobu. Při procesu rozvíjení řeči je důležité, aby dítě vyrůstalo v podnětném prostředí, aby dospělí s dítětem aktivně komunikovali a dávali mu zpětnou vazbu. Pedagogové v mateřských školách by se měli plně soustředit na správnou artikulaci a výslovnost slov. Je také vhodné, aby do mateřských škol docházel v případě potřeby logoped a v nutných případech, kdy se u dětí prokáže vada řeči, oslovil rodiče těchto dětí a navrhnul jim řešení v odborné poradně.

Do školy by dítě mělo jít tehdy, kdy bez problémů zvládá řeč, jelikož je to podmiňující ke správnému prvopočátečnímu učení, tedy i čtení a psaní. Rozvinutá aktivní i pasivní slovní zásoba je důležitá pro rozumění čtenému. Je prioritou aby bylo dítě schopno se bez obtíží domluvit (Tomášková, 2015, s. 99-103). Šmardová a Bednářová (2015B, s. 4) upozorňují, že na řeč a komunikační schopnosti jsou ve škole kladeny poměrně velké nároky. Proto přiměřeně rozvinutá řeč je důležitá z mnoha důvodů. Dítě potřebuje mluvenému dobře rozumět, aby pochopilo, co se po něm vyžaduje a aby rozumělo výkladu.

Tomášková (2015, s. 102 – 103) také uvádí zásady, kterých je nutné se držet, aby dítě správně foneticky i gramaticky mluvilo. Především uvádí *správný řečový vzor*, tedy na dítě nešíšlat. Dítě by se mělo naučit *naslouchat*, to znamená, mělo by mít zájem o čtené nebo vyprávěné. Mělo by mít dostatek pohybu, *rozvoj hrubé motoriky*, která úzce souvisí s řečí. Důležitý je také *pozitivní přístup*, který se očekává od učitele. Dále je pro dítě nutné vytvořit *podnětné prostředí*, které zajistí interakci a vzájemnou komunikaci. Při problémech je žádoucí dle Tomáškové navštívit klinického logopeda a případná doporučená cvičení provádět denně. Dítě neopravovat, nýbrž po něm správně opakovat. Často povzbuzovat a chválit, volit pro dítě vhodnou komunikační metodu například jednoslovné odpovědi.

Náměty k těmto činnostem podporující rozvoj řeči ve vybraných oblastech doporučuje Bednářová, Šmardová (2015A, s. 84-85)

- Tvoří antonyma (protiklady) - dítě říká opaky. Nejdříve dítěti dáme příklad například horký – studený. Ujistíme se, že dítě pochopilo, co je to opak. Poté říkáme slovo a dítě doplní opak. Příklad Malý -
- Vyprávění pohádek - požádáme dítě, aby nám řeklo pohádku, která se mu líbí, nebo aby si nějakou vymyslelo samo.
- Popisování předmětů - dítě si vybere předmět v prostředí, ve kterém se skupina nachází a začne jej popisovat. Ostatní děti hádají, jaký předmět je popisován. Dětská literatura předškolního věku.

2 POHÁDKA

Pohádka je typickým žánrem pro předškolní věk dítěte. Pohádku definuje ve své knize, věnované vývojové psychologii, Vágnerová (2012, s. 190) pohádky odpovídají typickému způsobu prožívání a uvažování dětí předškolního věku. Pohádkový děj bývá jednodušší a řídí se jednoznačnými pravidly. Dobro zvítězí a zlo je vždy potrestáno. Skutečnost je v pohádce pro předškolní děti popisována srozumitelně a hlavně nemá *hororový* nádech, protože pohádkový svět má požadovanou strukturu a řád. Takový svět se dětem jeví bezpečný, protože se v něm snadno orientují a mohou se na něj spolehnout.

Mnoho příběhů žije dlouhá staletí i tisíciletí. Z některých příběhů čas udělal báje, pověsti a také pohádky. V příbězích se snoubí moudrost i fantazie jejich vypravěčů a sběratelů. Jsou v nich ukryta poselství pro budoucí generace jako například poselství víry v dobro, v lásku, v člověka. V pohádkách můžeme najít naději, že každé zlo bude jednou poraženo a dobro zvítězí. Autorky se domnívají, že příběhy a pohádky jsou pro děti tou nejpřirozenější a nejzajímavější cestou za poznáním světa. Dodávají dětem víru a naději v dobro, také jim ukazují, že je správné za dobro bojovat a chránit slabé proti zlu, současně si pomáhat a důvěřovat. Pohádky nabízejí dětem morální hodnoty bez moralizování. Takto citlivě, jednoduše a lidsky popsaly autorky (Svobodová, Švejdová 2011 s. 15) pohádky a příběhy v jejich knize *Metody dramatické výchovy v MŠ*.

Pohádky pomáhají dětem pochopit skutečnou funkci světa, děti si v nich představují běžné situace a vztahy. Důležité na pohádce je, aby byly přesně definovány postavy, to znamená buď dobré postavy, nebo naopak zlé. Dítě za pomoci pohádky je schopno ztotožnit se s hrdinou, se kterým má podobné problémy. Dítě v pohádce má představu o tom, že situace většinou končí dobře, tudíž pociťuje naději ve svou kladnou budoucnost. Hrabák (1959, s. 482) v pohádkách vidí projevy nezlomného lidového optimismu a také víru, že spravedlnost zvítězí. Bettelheim (2002, s. 16) zase jedinečnost pohádkových příběhů nevidí jen v literárním útvaru, ale nachází v pohádkách umělecké dílo, které je zcela srozumitelné dítěti, jako žádný jiný druh umění.

Pohádky vedou dítě k objevování vlastní identity a vnitřních pocitů a naznačují mu, jaké bude potřebovat zkušenosti k dalšímu rozvoji své osobnosti. Pohádky dávají jasně na srozuměnou, že člověk může být úspěšný a dobrý i přes nepřízeň osudu, ale pouze tehdy pokud se nenechá odradit od nebezpečných bojů (Bettelheim, 2000, s. 9).

2.1 Historie pohádky

Už v dobách pravěku si lidé primitivně, jednotlivými slovy nebo lépe zvuky, předávali zážitky ze svého každodenního života, které dětem podávaly ať už pravdivá či nepravdivá svědectví o životě dospělých, o světě statečných lovců a obránců. Vznik pohádky tedy řadíme až do dávné historie, kdy se šířila díky ústní lidové slovesnosti. Později si lidé předávali příběhy nezávisle všude na světě. Obsah byl tvořen zkušeností lidí a dle situace, ve které se zrovna nacházeli. Pohádky se vyprávěly večer u svíček převážně v zimním období (Doláková, 2015, s. 9).

Ojedinelý odkaz na veršovanou lidovou slovesnost, říkadel psaných přímo pro děti, najdeme v knize ze 17. století významného velikána Jana Amose Komenského, kdy ve svém díle *Informatorium školy mateřské* zmiňuje důležitost a blahodárný vliv říkadel a písní na rozvoj dětské řeči (Tichý, 1964, s. 33).

Pohádka stojí mimo kulturní i rasové rozdíly, proto je schopna tak snadno putovat. Řeč pohádek se jeví jako mezinárodní jazyk - všech dob, ras i kultur (Franz, 1998, s. 11).

Lidová slovesnost se u nás šířila a vznikla ještě před vynalezením písma. Vyjadřovala životní názory, zkušenosti, prožitky, představy, myšlení, touhy, představy o životě, způsobu žití, etiku i filozofii lidového společenství, nejdříve venkovského (v 17. a 18. století), později i městského (od poloviny 19. století) (Toman, 1992 s. 15-16).

2.2 Rozdělení pohádek

V opravdu velkém množství pohádek je i mnoho možností jak pohádky rozdělit. Toman (1992 s. 65) ve své literatuře *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury* dělí pohádky následovně. V první řadě *tradiční* lidová pohádka, která vychází z ústní lidové slovesnosti. Dále *autorská* pohádka dle lidových motivů, kde se zasahuje do původního příběhu a ten vychází z ústní lidové společnosti. Dále dělí pohádky na *kouzelnou*, kde

se prolíná svět reálný a fantastický, protože jsou zde prvky kouzel. *Biologická* pohádka přináší dítěti poučení o přírodě, *animistická* pohádka, kdy zvířecí hrdina zpodobňuje dětský svět. Je jim například daná schopnost mluvit. Dále dělí pohádky na *novelistickou*, která je spjatá se současným životem a na závěr civilizační pohádku, která přibližuje dětem svět techniky a manuální práce.

Mezi charakteristické znaky pohádky můžeme řadit *přímou řeč postav* také *personifikovaných předmětů*, to znamená, že věci jsou obdařeny lidskými vlastnostmi a mají schopnost mluvit. Dalším charakteristickým znakem pohádky je *antropomorfismus*, kdy v tomto případě mají lidské vlastnosti a schopnost komunikace zvířata. Dalším charakteristickým znakem jsou *kouzelné bytosti*, tedy takové, které mají nadpřirozené schopnosti a *časová a místní neurčitost*, což znamená, že se děj může odehrávat například „Za devatero horami a devatero řekami“ (Toman, 2000, s. 65).

2.3 Současná pohádka

Moderní pohádková kniha nemá v současné době vůbec lehké postavení, jelikož musí být schopná konkurovat všem možným moderním technickým prostředkům, které leckteré dítě umí již v předškolním věku obstojně ovládat. Nynější autoři se proto snaží pohádku zmodernizovat, dostávají se do ní tedy čím dál tím častěji moderní prvky. Ilustrace v knihách jsou nezbytné k tomu, aby dítě knihu upoutala. Současná pohádka se zaměřuje stále více na různé problematiky – smrt, rozpad rodiny, sexuální orientace, narození dětí, multikulturní a jiné odlišnosti, atd. Tyto knihy jsou velkým pomocníkem a inspirací rodině a učitelům, kteří řeší některé z náročných témat ve výchově dítěte (Toman, 2000, s. 9.).

Bettelheim (2000, s. 26) ve své literatuře uvádí, že se většina dětí s pohádkou seznamuje ve zkrácených a zjednodušených verzích, díky nimž se význam pohádky mění, a bohužel zbavují je hlubšího smyslu. Dnes je tak známe z filmů a televizních představení, kde se z pohádky stává prostoduchá zábava.

Toman (2000, s. 9) píše, že se současná pohádka především vyhraňuje hodnotově. S uchvátanou přeměnou nakladatelské sféry je mnohem víc komerčně zneužívána, zjednodušuje se a přizpůsobuje se trendům masové kultury.

2.4 Možnosti práce s pohádkou

Každodenní kontakt s pohádkou utváří velmi silný vztah mezi vypravěčem a posluchačem, také nabízí příležitost přidat ke každé části nové, neotřelé aktivity pro práci s textem (Doláková, 2015, s. 15).

Pedagogové by si měli vybrat vhodný základ, tzn. vybrat vhodný příběh, který děti zaujme, budou s ním chtít pracovat a neméně důležité je, aby text zaujal i dospělého. Samozřejmě je třeba zvážit i věk dítěte. Jelikož mladší děti neudrží pozornost delší dobu, je žádoucí zvolit kratší příběh. Dobrý učitel se zajímá o to, co zajímá děti a podle toho se řídí za každé situace. Podle zpětné vazby poznáme, zda jsme vybrali správně. Je nutné se naučit přemýšlet o práci co nejvíce tvořivým způsobem, aby bylo možné co nejlépe zvážit možnosti a naplánovat co nejefektivněji skladbu doplňkových činností (Doláková, 2015, s. 106).

Doláková (2015, s. 29-30) ve své knize dále uvádí a rozděluje aktivity podle časového zařazení:

- Aktivity vhodné před vyprávěním - seznámení dětí s klíčovými slovy a jevy a vysvětlení nových pojmů. Děti mohou předvídat podle obrázků, o čem příběh bude, prohlížet knihy, popisovat obrázky z knihy, mohou hádat, kde se bude příběh odehrávat, vykreslovat postavy, tvořit vlastní postavy, vytvořit si loutky.
- Aktivity vhodné během vyprávění - děti by měly pohádku nejdříve znát, až poté je možné dítěti zadat nějaký úkol, aby jej neodváděl od pozornosti. Děti mohou reagovat na určité slovo, výrazem vyjadřovat náladu. Pedagog může pomoci dítěti si utvořit řízený obraz v hlavě pomocí doplňujících otázek (Jakou mělo auto barvu? Mělo jen 4 kola? Svítila mu všechna světla?).
- Po poslechu - pedagog po přečtení příběhu ověří, co si děti pamatují, jestli příběhu rozumí a co si z něho vzaly. Děti mohou převyprávět pohádku, výtvarně ztvárnit jednotlivý úsek, nebo postavu, popisují postavy, mohou vymyslet svůj konec pohádky, nebo příběh dramaticky ztvárnit (Doláková, 2015, s. 29-31).

Další možností, jak pracovat s pohádkou podle Svobodové, Švejdové (2011 s. 111) je vstup do pohádky pomocí dramatických metod. Rozehrát ji, prozkoumat a dozvědět

se například to, co se doposud nevědělo. Konfrontovat pohádkový příběh a hlavně situace, které pohádka dětem nabízí, s reálným životem.

3 CÍL PRÁCE, VÝZKUMNÉ OTÁZKY, METODIKA

3.1 Cíl práce

Cílem práce bylo, zjistit zda děti umí vytvořit nový příběh a umí se zapojit se do aktivit spojených s pohádkou. Cílem práce bylo zjistit, do jaké míry rodiče dětí předškolního věku znají pojem předčtenářská gramotnost a zda mají povědomí o důležitosti pohádek a aktivit spojených s pohádkou. Dále zda rodiče dětem čtou, nebo se přiklání spíše k audio nahrávce. V neposlední řadě bylo cílem zjistit, jak často se děti dívají na televizi.

3.2 Výzkumné otázky

1. Jaká témata jsou dětem nejbližší při tvorbě pohádky?
2. Jaké mají rodiče povědomí o důležitosti pohádek a aktivit spojených s pohádkou?
3. Jak často rodiče dětem čtou?

3.3 Metodika

Průzkum je rozdělen na dvě části. První část je zaměřena na práci s dětmi, vytváření příběhu a druhá provádí dotazníkové šetření.

Příběh vytvářelo 14 dětí. Šest dívek a osm chlapců ve věku od 4,5 do 6. let. V průběhu třech měsíců bylo vymyšleno pět pohádek. Vždy v dopoledních činnostech individuálně a především dobrovolně. Smyšlené příběhy dětí jsou zapsány doslovně tak, jak je děti interpretovaly.

Ke sběru dat jsem využila dotazníkovou metodu, jelikož nabízí možnost získat v poměrně krátkém časovém úseku velké množství informací od respondentů. Dotazník složený ze 14. otázek byl anonymní. Otázky byly uzavřené, polootevřené a otevřené. Většina otázek měla charakter polootevřený, tudíž respondenti měli možnost vybrat si z konkrétních vypsanych možností, nebo vyjádřit svůj vlastní názor (Příloha 1). Jako výzkumný vzorek jsem zvolila rodiče dětí předškolního věku navštěvující mateřskou školu na Českokrumlovsku, ve které jsem realizovala praktickou část své bakalářské práce. Celkem bylo rozdáno 25 dotazníků. Po vrácení všech

dotazníků (25) jsem nemusela žádný pro neúplnost vyřazovat, to znamená, že návratnost byla 100 %. Jelikož byl dotazník sestaven tak, aby byl jednoduchý a jeho vyplnění nezabralo déle než 10 minut, respondenti vyplňovali dotazník okamžitě.

3.4 Práce s dětmi – tvorba pohádek

O Vánocích

Bylo, nebylo žil jeden Ježíšek, mohl by tam bruslit a třeba by mohl nosit dárky. Potom šel za andělem a čertem. Čert nemá křídla, ale umí létat, když má ruce a může taky chodit. Jednou sníl roztál a pak zase napadl a už to zůstalo na věky (Skupina 8 dětí).

Rozbor pohádky „O Vánocích“

Pohádku vymýšlela skupina osmi dětí ve věku 4,5 – 6 let. Polovina vypravěčů byla chlapců, druhá polovina byla děvčat. Zvolila jsem vedlejší třídu z důvodu klidnějšího prostředí a skupinové vyprávění v kruhu. Já jsem byla v roli zapisovatelky a vedla jsem děti, aby se respektovaly a nechaly vyjádřit myšlenku kamarádů bez skákání do řeči. Mladší děti se do vypravování příliš nezapojily. Na tématu pohádky se děti jednomyslně shodly, jelikož se blížil čas vánoční. Nezapomněly však na čerty, kteří byli, předpokládám, jejich posledním intenzivním zážitkem, na který si dobře vzpomínaly. Pro děti bylo nejspíš složité pochopit zadání. Domnívám se, že první pohádka nedopadla podle mých představ hlavně proto, že si děti nebyly jisté v tom, co mají dělat. Objevuje se zde téma počasí a pohádkové postavy spojené s adventem.

Sluníčkové letadlo – divadelní představení

Bylo jednou jedno sluníčko a letadlo a byli chudí, tak museli jít pořád hledat po okolí nějaké věci pěkné, lesklé a třeba i klacíky na oheň, ale nenašli, takže museli jít ještě za jedním letadlem, které bylo hodné a půjčovalo jim peníze a pak už nebyli chudí, ale brzo peníze utratili, protože letadlo ještě neumělo dobře počítat, chtělo jim dát šedesát, ale místo toho pět. A říkali tam pět korun a oni se jenom trefili a pak už neměli zase žádné peníze, tak museli zase ke sluníčku, které bylo taky bohaté, tak jim taky půjčilo peníze, to umělo dobře, počítat, ale dalo jim jenom dvacet místo padesáti, ale neutratili je tak brzo, ale pak zase jednou to utratili a pak našli starou bačkoru roztrhanou a pak druhou a tu ztratil jeden kluk, který nevěděl že si má vzít boty maminka mu to zapoměla říct a místo toho si vzal bačkory a zapomněl že si má vzít boty. Tak to letadlo chudé řeklo tomu klukovi „Kluku, vem si boty, maminka ti to asi

zapomněla říct“ a kluk řekl „Aha, maminka mi to zapomněla říct“. Tak ten kluk šel domů a obul si boty a šel zase ven a pak jim za to dal hodně penízků a už nikdy nebyli chudí. Tak šli jednou na návštěvu k tomu letadlu bohatému a říkali mu „My už nejsme chudí, my už jsme bohatí, našli jsme jednomu klukovi dvě bačkorky a maminka mu zapomněla říct, že si je má vzít a ty už nám nemusíš dávat žádné penízky a ty jsi nám místo 60. dal 5“. A pak to letadýlko jim dalo trošku penízků a pak už nikdy nic nepůjčovali a nikdy už nebyli chudí (Skupina dětí, 5-6 let).

Rozbor pohádky „Sluníčkové letadlo“

Po předchozí zkušenosti jsem zvolila menší skupinu (pět dětí) stejného věku. Po nabídnutí postavení divadelní scény se děti nerozpakovaly a ihned se pustily do stavby divadla. Použily velké pěnové kostky na letadla, rehabilitační míče na ježky, papírové peníze, červenou deku na oheň a švihadla použily jako klacíky. Při mém pozorování jsem zjišťovala, jak umí děti spolupracovat, když mají stejný cíl. Dále jsem sledovala komunikaci mezi nimi a postřehla jsem, že jsou ovlivněny televizními pořady. Divadelní scénu pro pohádku stavěly po vzájemné domluvě, co viděly v televizi. Po dokončení děti začaly vymýšlet a nacvičovat pohádku. Domluvily se, že budou hrát o sluníčku a o letadlu a rozdělily si role. Byli schopni si říci, kdo co bude říkat, kdo kam půjde, kdo jakou věc kam přenese. Plynně mluvily ve větách, ovšem do té doby, dokud byly v příběhu pro děti jen hezké věci (sluníčko, letadlo, peníze). V momentě, kdy jeden hoch požádal druhého, aby hrál starou bačkoru, došlo ke konfliktu a protože jedna dívka chtěla, aby se příběh dohrál, vzala roli staré bačkory na sebe. Tato dívka ukončila příběh se šťastným koncem. Objevuje se zde téma: bohatství, chudoba, dobrý skutek, rodina.

O ježkovi

Byl jednou jeden ježeček a toho měli holčička, kluk a maminka a tatínek. Měli ho v jedné veliké skleněné krabici, tam mu dávali papat a měl tam čistý vzduch a ten ježek jedl nějaké zdravé jídlo. Ježek jedl jablíčka a hrušky a hříbky ale jednou ježek večer si hrál v piksele a ráno spal a pak se vydal se sestrou maminkou a tatínkem a s bráchou ven ale oni ho odpoutali a ztratil se. Ne! On omylem škul za provázek a to se odpoutalo a myslel si, že cizí lidé byli jeho maminka a tatínek, ale naštěstí se probudil

a ztratil se v lese. Ten ježek našel hejno ježků, které ho ani neznalo. To hejno ho málem dovedlo ke svým mamince, tatínkovi a bráchovi a sestře, ale špatně zatočili, tak nenašli a ztratili se ve stádu krav. Ale krávy tam měli mravence a ježci se jich nebáli, všechny je snědli. Ale ten ježek si našel vlastního tatínka, maminku a ségru a bráchu. Ale pak zase někam se ztratil, protože v noci nemohl usnout a zdál se mu špatný sen, tak spadl z postele a kutálel se otevřenými dveřmi ven. Dokutálel se až k lesu a pak ten les prošel a viděl jasnou zatáčku, kterou znal a šel podle té zatáčky a našel maminku a tatínka a ségru a bráchu, ty kluky, ne rodinu jako ježků, ale tu pravou rodinu, kterou měli (dva chlapci 6 let).

Rozbor pohádky „O ježkovi“

Na této pohádce se podíleli dva šestiletí vypravěči. Opět jsem byla přítomná při vymýšlení příběhu ve stejné roli, tedy zapisovatelky. Prostředí jsme po domluvě zvolili opět stejné, tedy vedlejší třídu. Na tématu se chlapci domluvili. Pohádkový příběh vyprávěl převážně chlapec František (jméno změněno z důvodu zachování anonymity), který měl nejspíše větší zkušenosti s vymýšlením pohádek (příběhů). Ohleduplně však dával prostor i kamarádovi, který převážně nereagoval na možnost projevit se a pomoci při vymýšlení příběhu. Domnívám se tedy, že chlapcovy zkušenosti s touto aktivitou nejsou dostatečné, proto měl problém zapojit se do vymýšlení společného pohádkového příběhu. Nevylučuji ale, že chlapec měl trému a možná by mu pomohlo, kdybych zvolila jiný způsob, kterým by mohl interpretovat vlastní pohádkový příběh například opět divadlo. Objevuje se zde téma zvířat, rodiny.

O kočičkách

Žila, byla jedna malá kočička a jmenovala se Terezka. A Terezka měla ještě brášku Tomíka. A pak ještě tam žila maminka Lenka a tatínek se jmenoval Pavel. A jednou se vydali do zapomeného lesa, kde bylo plno kočiček. Plno. A procházeli se tam dlouho dlouho, až potkali kočičí královnu. A ta kočičí královna povídá, že celá kočičí královna jí chtěla zabít. Ale oni řekli všem kočičkám, aby ji zabránily tý zlé královně a aby tu princeznu zachránili. A oni ji zabili a dopadlo to dobře a žili do smrti a to je konec. (Dívka 4,5 let)

Rozbor pohádky „O kočičkách“

Pohádku O kočičkách vymyslela dívka 4,5 let, jejíž nejoblíbenější zvíře je, jak je vidět, kočka. Do pohádky zařadila svou rodinu a pojmenovala podle členů i rodinu koček, o které hovoří. Tentokrát jsem zvolila metodu s rekvizitou. Nabídla jsem dvojici dětí, která si hrála, zda by nechtěla vymyslet pohádku a natočit ji na mobilní telefon. Dvojice nabídku přijala s tím, že si doma natáčí selfie a podobně a tak vznikla pohádka „O kočičkách“ i se záznamem, přičemž jeden z dvojice držel kameru a druhá vymýšlela pohádku. Myslím si, že pohádka je na dívčin věk dostatečně rozvinutá. Nicméně neuspořádaná a v závěru postrádající smysl. Dívka s bohatou slovní zásobou končí svůj příběh optimisticky. Dovoluji si soudit, že si rodiče v tomto případě uvědomují důležitost čteného textu a dítěti se v tomto směru více než dostatečně věnují. Objevuje se zde téma zvířat, královské rodiny, smrti.

Sluníčko

Bylo, nebylo sluníčko a bylo jaro a začalo léto a začala potom zima a takhle to šlo dokola a dokola a furt dokola a pořád dokola. Potom začala školka a začaly se kácet stromy a začalo nám taky pršet, a taky byly kroupy a bouřka ještě padaly všechny domy a ještě se házelo do branek a všechno pořád dokola a furt padalo a padalo a pořád se zatočil a zatočil a spadli. A byli mrtví. Ne! A přijeli vojáci a šli do svojí skrýše a všichni šli potom zase domu. Potom už je všechno zase dokola (Chlapec 5 let).

Rozbor pohádky „Sluníčko“

Pohádka byla vymyšlena pětiletým chlapcem. Jelikož se mi předešla metoda s rekvizitou osvědčila, zvolila jsem ji proto znovu. Zjistila jsem totiž, že některé děti - vypravěči chtějí být středem pozornosti. Chlapec vymyslel pohádku, kde se objevuje roční období, které bylo ten den součástí výuky. Využil střídání ročních období v příběhu, kde se neustále opakuje bouřka se slunečným počasím. Domnívám se také, že častá opakující se slova byla jen získáváním času pro utvoření další myšlenky. V příběhu je zřejmá touha po dobrém konci. Objevuje se zde téma počasí, vojáci.

3.5 Výsledky dotazníkového šetření

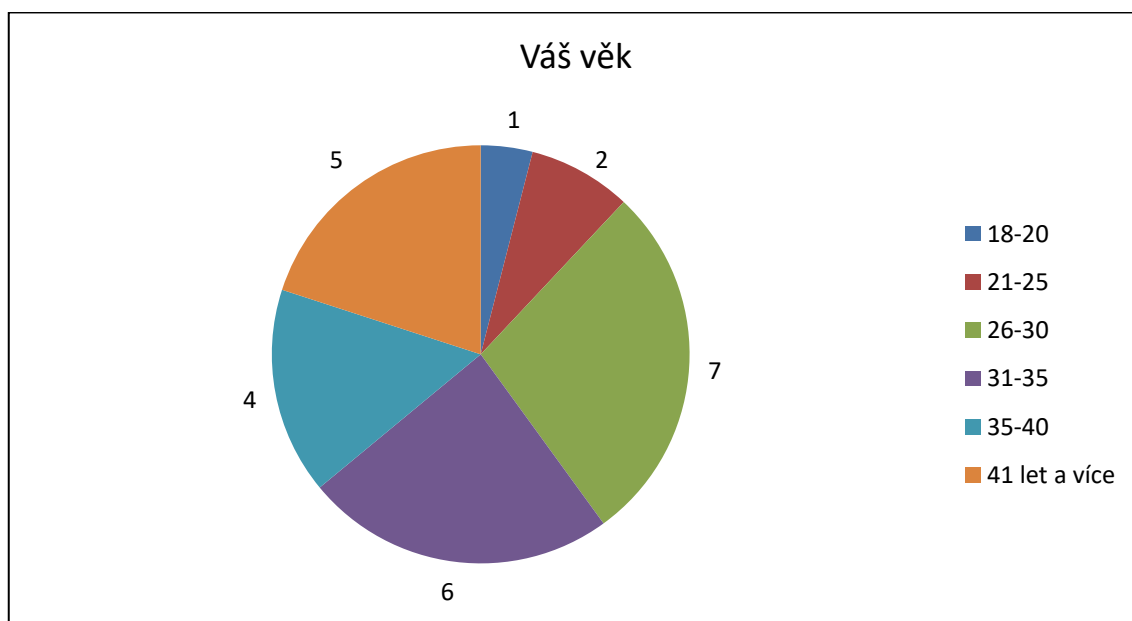
Otázka č. 1: Vaše pohlaví

Dotazníkového šetření se zúčastnily převážně ženy. Z celkového počtu 25 dotazovaných bylo 21 žen a pouze čtyři muži. Tuto skutečnost jsem předpokládala, jelikož vyzvedávat dítě do mateřské školy chodí převážně ženy.

Otázka č. 2: Váš věk

Na otázku č. 2 odpovídalo 25 respondentů ze všech vypsanych věkových kategorií. Nejvíce respondentů, přesněji sedm označili za svou věkovou kategorii 26-30 let. Následovala kategorie 31-35 let, kterou označilo šest respondentů.

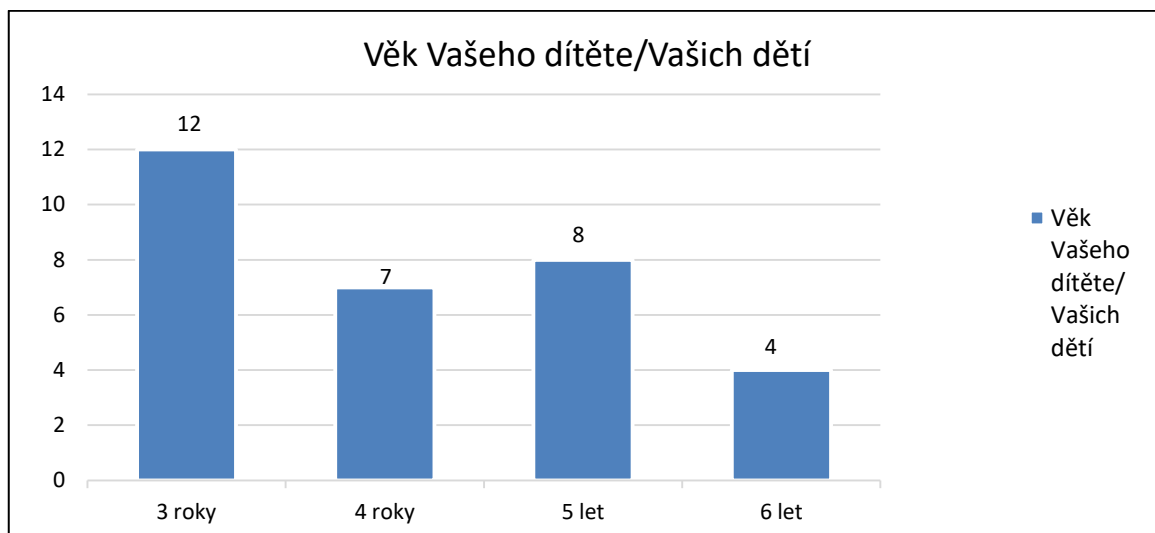
Graf č. 1: Věk respondentů



Otázka č. 3: Věk Vašeho dítěte/Vašich dětí

Respondenti odpovídali na věk jejich dětí. Odpovídalo 25 respondentů, kteří celkem mají 31 dětí předškolního věku. Nejvyššího počtu dosáhla věková kategorie tři roky. Druhou nejpočetnější kategorií jsou děti pětileté. Sedm respondentů zvolilo odpověď č. 7 a nejméně početná kategorie jsou děti šestileté, tuto odpověď zvolily pouze čtyři respondenti.

Graf č. 2: Věk dětí respondentů



Otázka č. 4: Má Vaše dítě vlastní knihovnu? Pokud ano, vyplňte prosím orientačně počet knih

Na tuto otázku odpovědělo kladně 21 respondentů, tedy většina. Pouze čtyři respondenti zvolili odpověď zápornou.

Pro dítě je důležité podnětné prostředí, které v problematice předčtenářské gramotnosti rodič zajistí mimo jiné vlastní dětskou knihovnou s adekvátním počtem kvalitních a danému dětskému věku přiměřených knih.

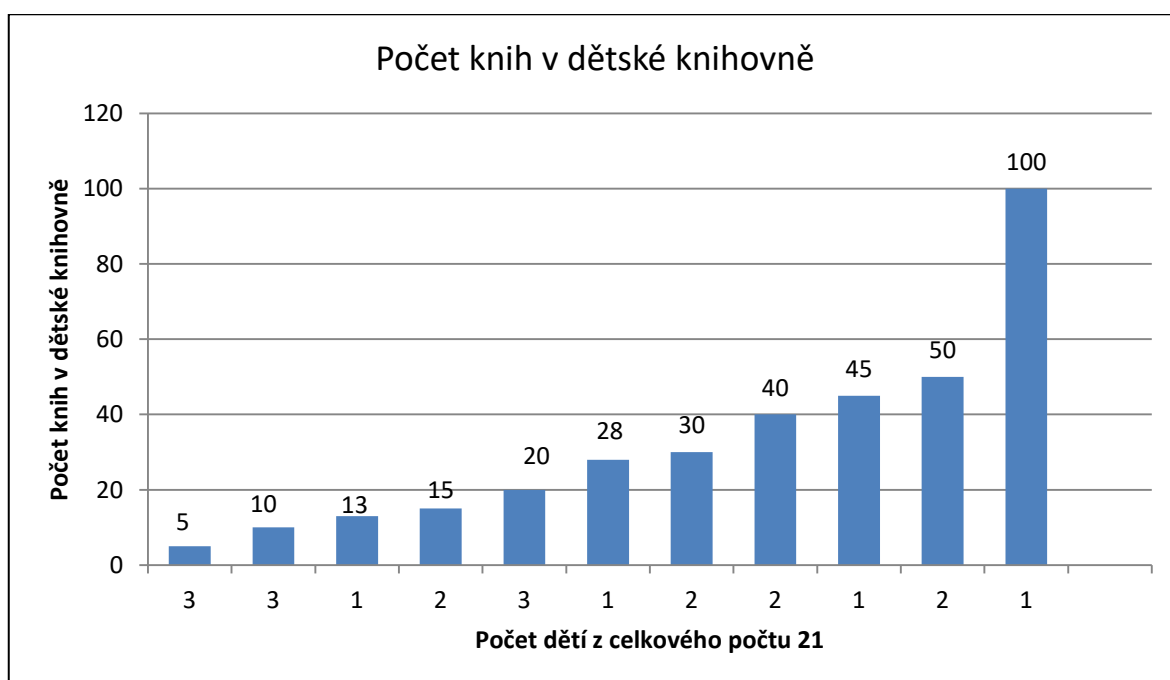
Graf č. 3: Knihovna dítěte



Orientační počet knih v dětské knihovně

Tato otázka vychází z otázky předešlé „*Má Vaše dítě vlastní knihovnu?*“ Záměrem této otázky je zjistit orientační počet dětských knih v domácnostech. Na tuto otázku odpovídalo 21 respondentů, tedy všichni ti, kteří na předešlou otázku odpověděli kladně. Největší počet 100 knih napsal jeden respondent. 50 knih mají dva respondenti a jeden respondent napsal, že 45 knih. Dva respondenti napsali, že v dětské knihovně mají 40 knih a další dva respondenti napsaly 30 knih. Jeden rodič napsal, že jejich dítě má 28 knížek a další tři napsali 20 knih. Dva dotázaní mají v knihovně 15 dětských knih a jeden respondent 13. Deset knih dětské literatury mají rodiče a poslední tři rodiče mají pět knih pro děti.

Graf č. 4: Počet knih v dětské knihovně



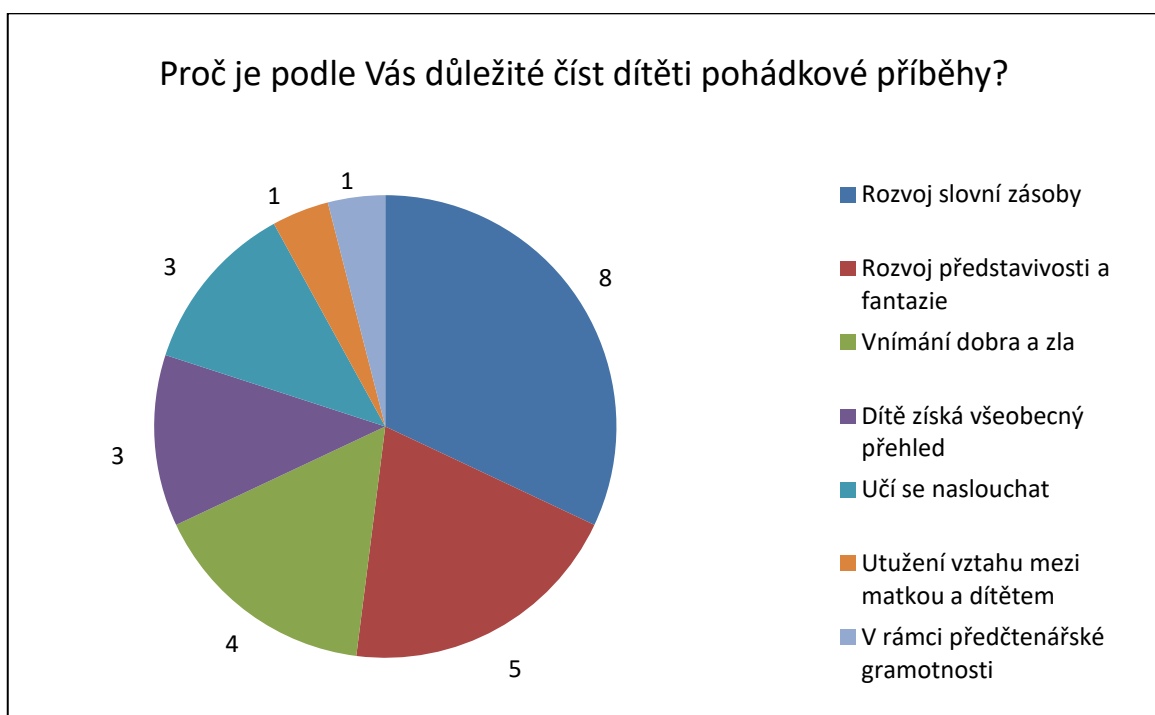
Otázka č. 5: Je podle Vás důležité dítěti číst pohádkové příběhy? Pokud ano, vyplňte prosím proč je podle Vás důležité dítěti číst pohádkové příběhy

Touto otázkou jsem zjišťovala, jestli si rodiče uvědomují důležitost čtení pohádkových příběhů v předškolním věku. Z grafu je patrné, že 24 respondentů z celkového počtu 25 si myslí, že čtení pohádek je pro jejich dítě důležité. Jeden zbývající respondent má názor opačný, tedy že číst pohádkové příběhy pro dítě důležité není.

Proč je podle Vás důležité číst dítěti pohádkové příběhy?

Tato otázka navazuje na otázku předešlou „*Je podle Vás důležité dítěti číst pohádkové příběhy?*“ Na tuto mělo odpovídat 24 respondentů z celkového počtu 25, tedy všichni ti, kteří na předešlou otázku odpověděli kladně. Nejčastější odpovědí byl rozvoj slovní zásoby. Tuto odpověď poskytlo osm respondentů, tedy třetina respondentů. Druhou nejčastější odpovědí byl rozvoj představivosti a fantazie. Tuto odpověď zvolilo pět respondentů. Čtyři respondenti si myslí, že důležité je vnímání dobra a zla. Dva si myslí, že dítě se díky čtení učí naslouchat a tři dotazovaní si myslí, že dítě získá všeobecný přehled. Jeden respondent napsal, že při čtení se utužuje vztah s matkou a jeden si myslí, že čtení pohádek patří do předčtenářské gramotnosti.

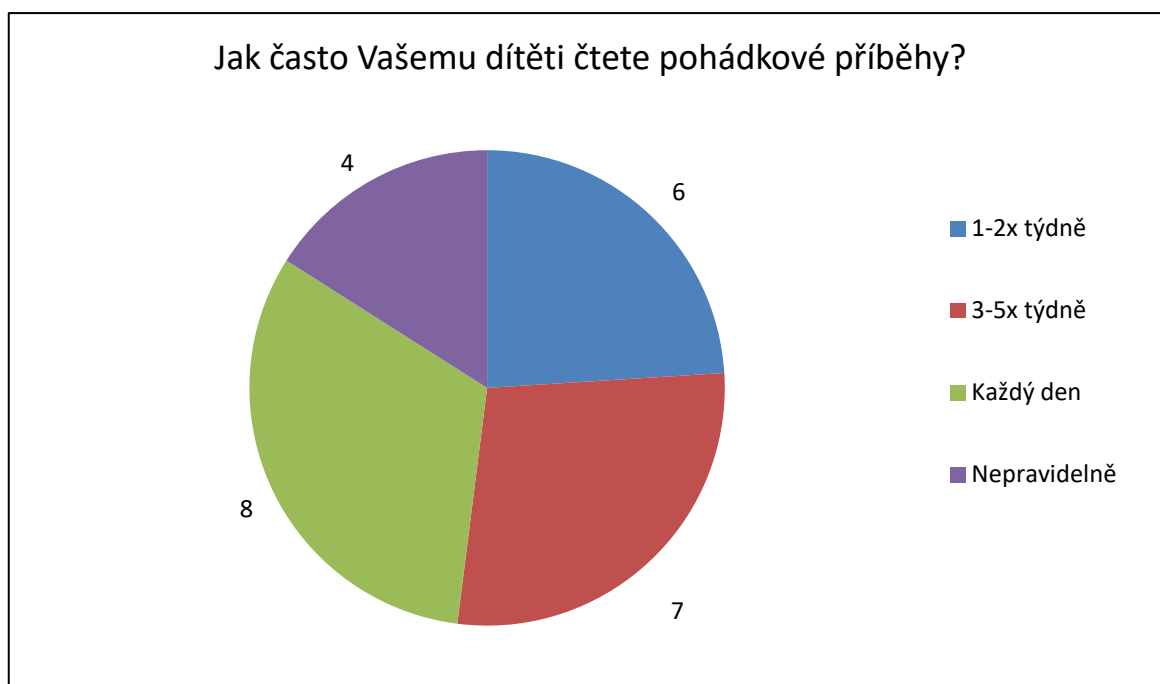
Graf č. 5: Proč je podle Vás důležité číst dítěti pohádkové příběhy?



Otázka č. 6: Jak často Vašemu dítěti čtete pohádkové příběhy?

Otázka č. 6 byla zaměřena na četnosti čtení pohádkových příběhů dětem. Nejčastější odpovědí bylo, že dítěti čtou rodiče pohádkové příběhy každý den. Tuto možnost zvolilo osm respondentů. 3 - 5x týdně čte dětem respondentů sedm. Možnost 1 - 2x týdně zvolilo respondentů celkem šest. Odpověď nepravidelně zvolili čtyři respondenti. Nečtu, spoléhám se na mateřskou školu, vůbec nikdy a jiná nezvolil k zodpovězení otázky žádný respondent.

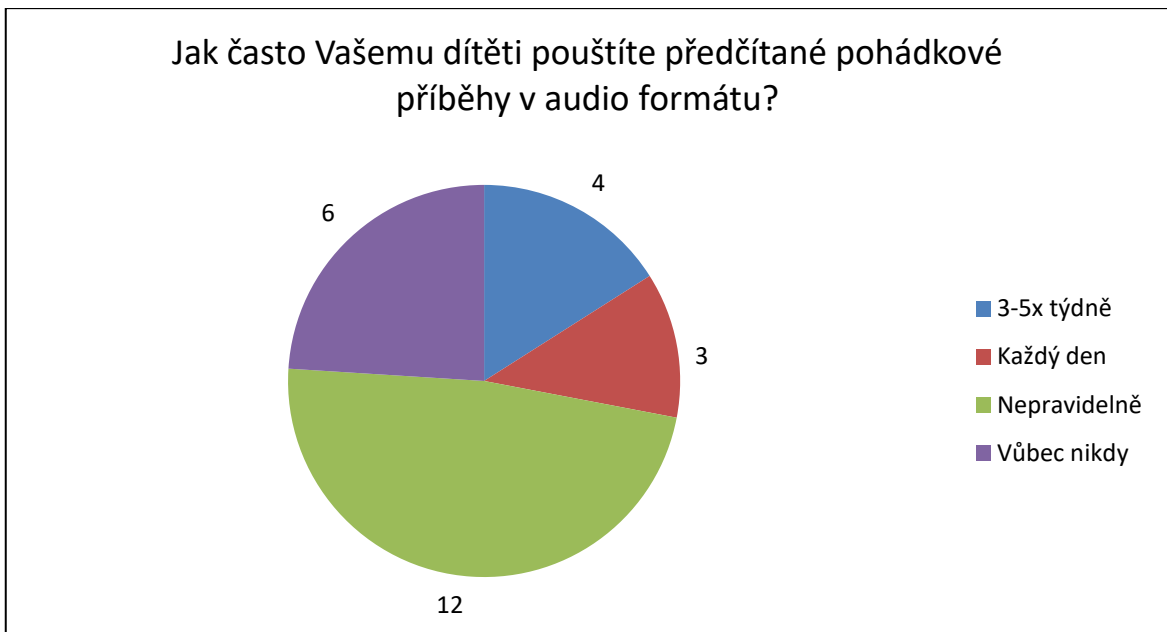
Graf č. 6: Četnost čtení pohádek



Otázka č. 7: Jak často Vašemu dítěti pouštíte předčítané pohádkové příběhy v audio formátu?

Otázka č. 7 oznamuje, že šest rodičů nepouští audio pohádky nikdy. 12 rodičů pustí pohádku jen někdy, čtyři respondenti zvolili možnost 3-4x týdně. Tři respondenti, zvolili odpověď každý den. Možnost 1-2x týdně, nepouštím, spoléhám na mateřskou školu a jiná nezvolil žádný respondent.

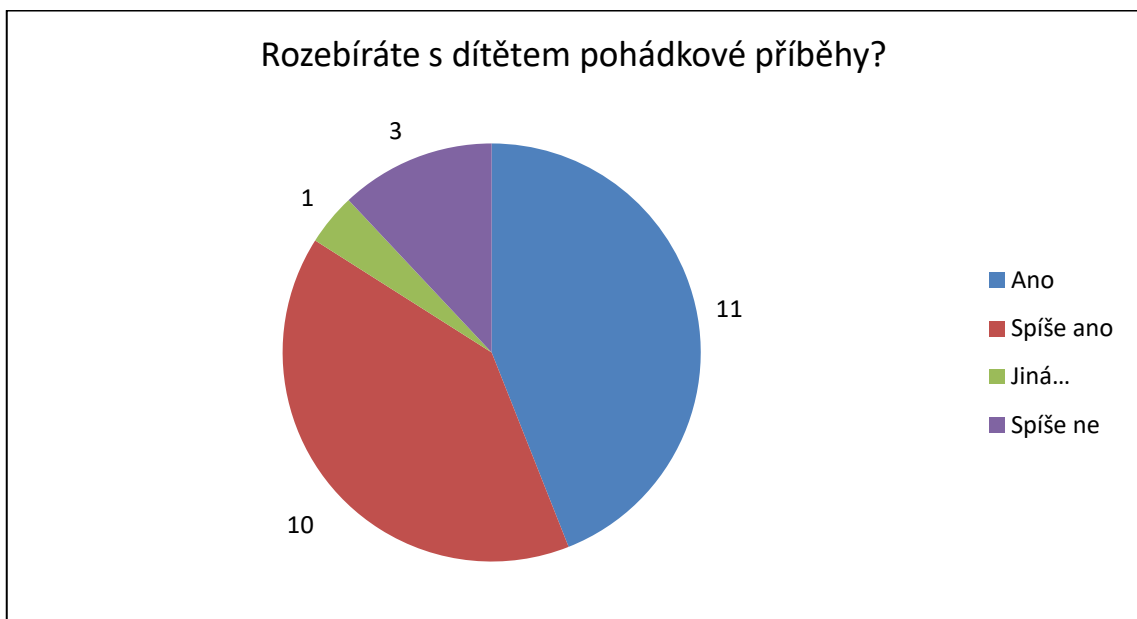
Graf č. 7: Audio pohádky



Otázka č. 8: Rozebíráte s dítětem pohádkové příběhy?

Otázka č. 8 se ptá, zda rodiče rozebírají s dítětem pohádkové příběhy. Zde odpovědělo 11 rodičů ano a 10 rodičů spíše ano. Jeden respondent využil odpověď jiné a sdělil, že nepravidelně. Tři respondenti zvolili odpověď spíše ne. Žádný respondent nezvolil odpověď ne.

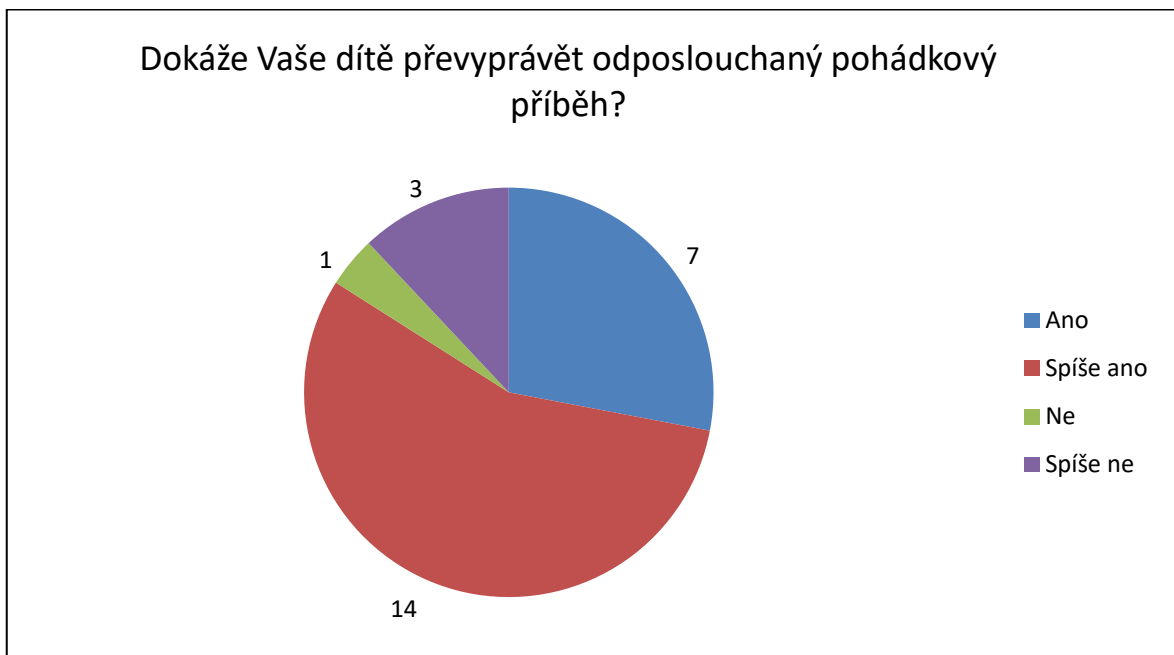
Graf č. 8: Rozbor pohádek



Otázka č. 9: Dokáže Vaše dítě převyprávět odposlouchaný pohádkový příběh?

Otázka č. 9 byla zaměřená na to, zda dítě dokáže převyprávět odposlouchaný pohádkový příběh. Více než polovina respondentů odpověděla na tuto otázku kladně. Sedm respondentů odpovědělo ano, 14 respondentů odpovědělo spíše ano. Naopak pouze tři respondenti vybrali odpověď spíše ne a jeden respondent využil možnosti odpovědi ne.

Graf č. 9: Převyprávění odposlouchaného příběhu



Otázka č. 10: Kdy dítěti pohádky čtete?

Na otázku č. 10 „Kdy dítěti pohádky čtete?“ Odpovědělo 19 dotázaných, tedy převážná většina, že se četbě věnují před spaním. Pět respondentů odpovědělo, že dítěti čtou kdykoliv ve volném čase a jeden respondent čte během odpoledne. Odpověď jiná..., ráno a dopoledne nevybral žádný respondent, předpokládám, že z důvodu docházky dítěte do mateřské školy.

Graf č. 10: Časový úsek čtení pohádky



Otázka č. 11: Dokáže Vaše dítě vymyslet pohádkový příběh? Pokud ano, vyplňte prosím, k jakému tématu se Vaše dítě nejčastěji přiklání

Otázka č. 11 se již zaměřila na to, zda dítě dokáže vymyslet pohádkový příběh. 19 respondentů odpovědělo ano, šest respondentů ne.

Graf č. 11: Vymýšlení pohádek



K jakému tématu se Vaše dítě přiklání při vymýšlení pohádkového příběhu?

Tato otázka navazuje na otázku předešlou, zda „Dokáže Vaše dítě vymyslet pohádkový příběh?“ Odpovídali na ni ti respondenti, kteří na předešlou otázku odpověděli kladně, tedy 19 respondentů. Nejvíce respondentů, přesně šest, uvedlo, že téma, ke kterému se dítě nejvíce přiklání, jsou zvířata. Pouze o jednoho respondenta méně, tedy pět, zodpovědělo, že se dítě nejvíce přiklání k tematice pohádkové bytosti. Dále se tři rodiče zmiňovali o tématu poslední intenzivní zážitek, dva respondenti uvedli vtipné příběhy a tři respondenti označili různá témata.

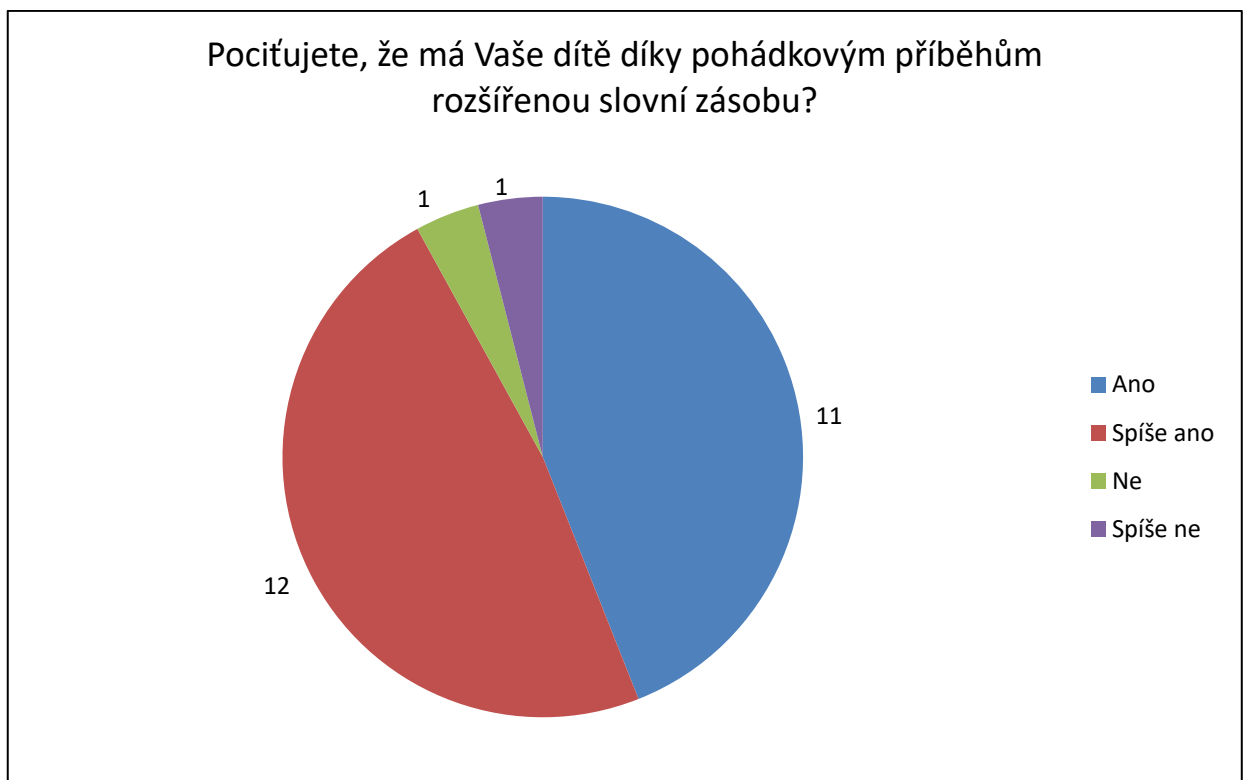
Graf č. 12: Témata vymyšlených pohádek



Otázka č. 12: Pociťujete, že má Vaše dítě díky pohádkovým příběhům rozšířenou slovní zásobu?

Otázka č. 12 byla zaměřena na slovní zásobu. 11 respondentů cítí, že jejich dítě má díky pohádkovým příběhům rozšířenou slovní zásobu. 12 respondentů odpovědělo spíše ano. Jeden respondent využil odpovědi ne a jeden spíše ne.

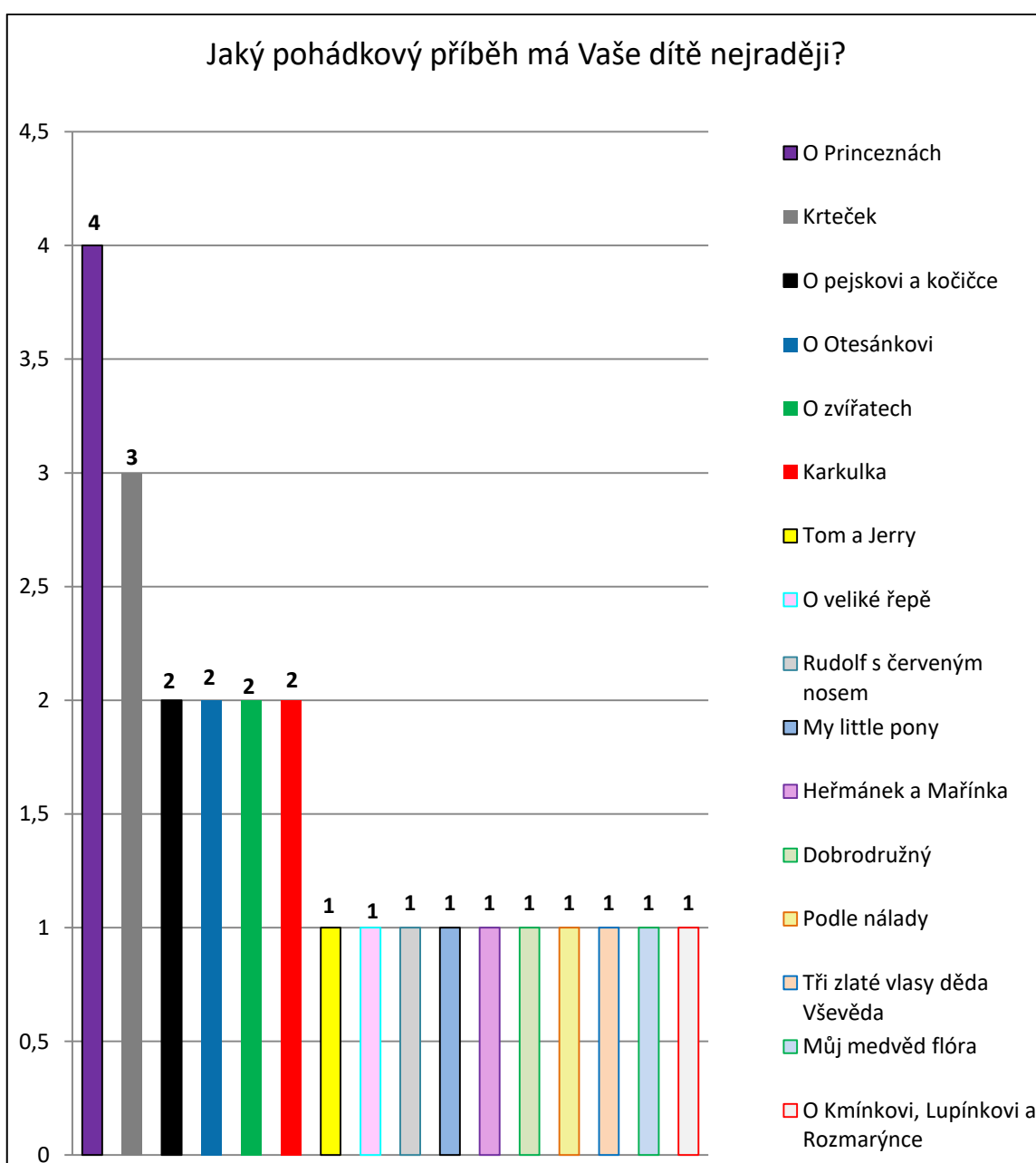
Graf č. 13: Rozvoj slovní zásoby



Otázka č. 13: Jaký pohádkový příběh má Vaše dítě nejraději?

Otázka č. 13 se ptá, jaký pohádkový příběh má dítě nejraději. Čtyři respondenti napsali O princeznách, další tři napsali Krteček. O pejskovi a kočičce, O Otesánkovi, O zvířatech a Karkulka odpovídalo po dvou respondentech. Po jednom hlasu byly napsány tituly: Tom a Jerry, O veliké řepě, Rudolf s červeným nosem, My little pony, Heřmánek a Mařínka, Dobrodružný, Podle nálady, Tři zlaté vlasy děda Vševěda, Můj medvěd Flóra, O Kmínkovi, Lupínkovi a Rozmarýnce.

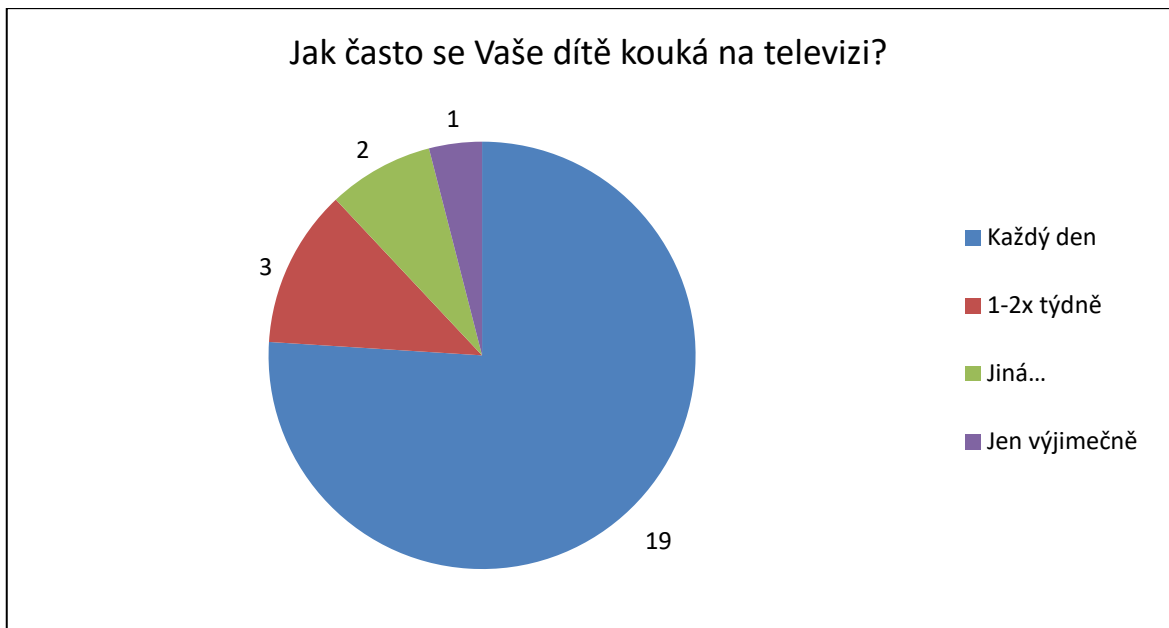
Graf č. 14: Nejoblíbenější pohádky



Otázka č. 14: Jak často se Vaše dítě dívá na televizi?

Tato otázka zjišťovala, jak často se děti dívají na televizi. 19 respondentů označilo odpověď každý den. 1-2x týdně označili tři respondenti. Dva respondenti zvolili odpověď jiná a sdělili, že jejich děti sledují televizi podle ročního období. Jeden respondent zvolil odpověď jen výjimečně. Každý všední den, vůbec nikdy a nevím neoznačil žádný respondent.

Graf č. 15: Četnost sledování TV



4 DISKUZE

Prvním cílem bakalářské práce bylo vymýšlet s dětmi příběhy, pohádky. Při kvalitativním průzkumu, kdy jsem začala s dětmi vymýšlet pohádky, chodili jsme s dětmi, které měly zájem, do vedlejší třídy, kde jsme měli na práci klidné prostředí. Náš první pokus o pohádkový příběh nedopadl podle mých představ (pohádka „O Vánocích“). Tato metoda se neosvědčila, jelikož některé mladší děti ve věku 4,5 – 5 nebyly soustředěné, nechaly se rozptýlit od ostatních. Hopsaly, šly si hrát a já jsem musela lehce zasahovat ve smyslu zapojení mladších dětí. Děti si skákaly do řeči, překřikovaly se a nedokázaly se domluvit. Stále se ujišťovaly pohledem na mě, zda to co říkají je správně. Jejich projev nebyl přirozený. Jsem si naprosto jista, že děti neporozuměly mému zadání, nevěděly přesně, co mají dělat snad kvůli malé zkušenosti s vymýšlením příběhu, snad i s mou malou praxí v mateřské škole. Nezbylo mi nic jiného, než vstoupit do role autora v další. Praktická ukázka společně tvořeného příběhu s dětmi se ukázala jako dobré řešení (tuto pohádku neuvádím).

Ihned po vánočních svátcích jsme se pustili do tvorby nové pohádky, kde jsem již nezasahovala, byla jsem zapisovatelkou. Zjistila jsem, že děti využily svých zkušeností z dětských představení, která k nám jezdí do mateřské školy, ale také že děti využívají zkušenosti z televizních pohádek. Stavba divadelní scény se velmi povedla a to je další zkušenost dětí, kterou není možné opomenout, protože stavby jak z malých, tak velkých kostek jsou jim velmi blízké. Při pozorování jsem zjistila tedy spolupráci dětí při stavbě a rozdělování rolí, která ovšem klesala při tvorbě pohádky. Děti přestaly mluvit plyně a spontánně, nicméně se dostaly do děje. Děti měly rozdělené role na hodné sluníčko, hodné letadlo, dobrosrdečné další letadlo, peníze, chlapeček, který ztratil starou bačkoru. Poslední člen této pohádky měl být právě starou bačkorou a tuto roli striktně odmítl. Při pozorování jsem se dozvěděla, že není žádná stará špinavá bačkora a u nich doma také nikdo takový není. Nikdo tuto roli nechtěl převzít až na jednu dívku, která chtěla příběh dohrát. Z tohoto poznatku se mi potvrzuje, že děti nechtějí být negativní postavou ani v pohádce ani ve vlastním životě.

Jelikož jsem chtěla, aby pohádky byly co nejvíce autentické, rozhodla jsem se do vymýšlení příběhů vůbec nezasahovat a nebýt ani fyzicky přítomna při jejich vytváření.

Pro vypravování jsem si tedy vybrala děti, které se samy rozhodly pohádky nějakým způsobem interpretovat. Zavrhl jsem tentokrát divadlo a k dispozici jsem dala mobilní telefon se zapnutou kamerou většinou při spontánních herních činnostech či venku. Děti byly velmi potěšeny, protože z domova natáčení na mobilní telefony znají. Nebála jsem se tento způsob použít, protože všechny děti mají podepsaný souhlas rodičů, že audiozáznamy, fotodokumentaci můžeme pořizovat a zveřejňovat na stránky mateřské školy. Metoda s rekvizitou se mi také osvědčila. Dětem se zalíbily role, kde se jedno dítě stalo „jako“ kameramanem, druhé dítě se stalo „jako“ autorem pohádkového příběhu a tak vznikaly autentické pohádkové příběhy, které jsme si poté přehrávali a společně je komentovali. Dětem se příběhy, které vymyslely, líbily.

Stavebním kamenem u her, kde se děti ocitají v nějaké roli, je slovo *jako*. Budeme si hrát, ty budeš *jako* maminka... Předškolní dítě má možnost stát se na chvíli někým jiným. Hra v roli umožňuje dítěti experimentovat (Svobodová a Švejdrová, 2011, s. 51).

Při bližším rozboru pohádek jsem zjistila, že děti při vymýšlení pohádkových příběhů upřednostňují téma rodiny, zvířat a počasí, dvakrát zde byla zmíněna i smrt. Z celkového počtu pěti příběhů jsem zaznamenala přímá témata rodiny a lásky celkem dvakrát „O Kočičkách“ a „O ježkovi“. Ve dvou případech se objevila smrt. Vypravěči nechtěli, aby pohádka skončila špatně, proto okamžitě reagovali a nakonec všechny pohádky měly dobrý konec.

Pohádku „O ježkovi“ vymýšleli dva šestiletí chlapci, kteří začali naprosto spontánně bez mého pokynu a přizvali mě, abych se šla podívat na pohádku. Využila jsem situace a zapisovala dětské myšlenky. Příběh vymyslel převážně jeden z chlapců, přestože často dával možnost kamarádovi, aby mu pomohl příběh utvořit, bohužel chlapec nereagoval. Autorem pohádky se tedy stal pouze jeden hoch, kterému vyhovovalo tvořit pohádku samostatně, stejně tak jako dívka v pohádce „O kočičkách“. Mluvili plyně, neopakovali se a příběhy měly opět šťastné konce. Druhý hoch v pohádce setrval celou dobu, naslouchal a po skončení pohádky se uklonil. Po třech měsících se nezapojil tento předškolák do žádné z pohádek. Tuto aktivitu nevyžadoval od samého začátku. Ke konci mého průzkumu se k pohádkám přidal pětiletý chlapec, který po dobu třech měsíců přihlížel a příběhy jen poslouchal. Sledoval skupiny dětí se zaujetím.

Bylo jen otázkou času, kdy se k nám přidá a vymyslí příběh. Líbilo se mu natáčení na mobilní telefon a projevil zájem o vyzkoušení si role autora pohádky. Vybral si kamaráda jako kameramana a vymyslel pohádku s prvky ročního období, které bylo dopoledním tématem. Tento hoch přestože vedl monolog, velmi často opakoval slova. V jedné větě užil slovo „dokola“ čtyřikrát. Velmi mne to překvapilo, jelikož za normálních okolností má bohatou slovní zásobu a umí se velmi obratně vyjadřovat. Mohlo to být způsobeno trémou anebo novou zkušeností.

Při průzkumu jsem také zjistila, že možnosti práce s pohádkou jsou neomezené a čím jsou pestřejší, tím jsou pro děti větší motivací. Tak jak uvádí Doláková (2015, s. 29-30), se mi velmi osvědčily aktivity, které nabízí a jsou uvedeny v teoretické části na straně 25, 26.

Dotazníkové šetření - průzkum

Druhým cílem bakalářské práce bylo uskutečnit dotazníkovou anketu u rodičů týkající se práce s knihou, s příběhem v domácím prostředí. Ankety se zúčastnilo 25 rodičů.

Otázka č. 4 byla zaměřena na to, zda děti mají vlastní knihovnu. 21 rodičů odpovědělo, že ano a čtyři rodiče ne. Na tuto otázku navazovala prosba o vyplnění počtu knih, které dítě vlastní. Z celkového počtu dotázaných jeden rodič uvedl, že dítě vlastní 100 dětských knih, což mě velmi překvapilo. V průměru děti vlastní 10-30 knih.

Otázka č. 5 nás informovala o důležitosti čtení pohádkových příběhů a téměř všichni rodiče, kromě jednoho, jsou o tomto přesvědčeni. Výsledek dotazníkové otázky pro mne není, i přes 24 kladných odpovědí z celkového počtu 25, pozitivní. Jak uvádí Tomášková (2015, s. 10), čtení rozvíjí celou osobnost člověka. Rozvíjí například komunikační schopnosti, kritické myšlení, fantazii, představivost. Domnívám se, že pokud si jeden respondent myslí, že pro jeho dítě není důležité číst pohádkové příběhy, není dítěti čteno pravidelně. Respondenti, kteří odpověděli kladně na otázku č. 5, zodpověděli proč si myslí, že je důležité číst dítěti pohádkové příběhy. Všechny zaznamenané odpovědi jsou bez pochyby zásadní pro správný rozvoj dítěte, tedy důležité. Pozitivní je, že rodiče si jsou vědomi toho, že díky jejich četbě se dítě učí, rozvíjí,... Domnívám se tedy, že o to větší projevují tito respondenti zájem číst dětem pohádkové příběhy.

Otázkou č. 6 jsem zjišťovala, jak často rodiče dětem čtou pohádkové příběhy. Každý den čte pouze osm rodičů. Tento výsledek je alarmující. Výsledky předchozí otázky č. 5 naznačují, že 24 respondentů jsou seznámeni s důležitostí čtení pohádkových příběhů a vědí i důvod proč je to důležité, ale přesto dítěti nečtou každý den. Má domněnka, že čtení nahrazují audio nahrávkou se v další otázce č. 7 „Jak často Vašemu dítěti použítte předčítané pohádkové příběhy v audio formátu?“, nepotvrdila. Naproti tomu se však ukázalo ve výsledcích otázky č. 14 „Jak často se Vaše děti koukají na televizi?“, že každý den televizi sledují děti předškolního věku, označilo 19 respondentů. S výsledky dotazníkové otázky č. 14. souhlasí Bettelheim (2000, s. 26) kdy poukazuje na fakt, že se většina dětí s pohádkami seznamuje ve zkrácených a zjednodušených verzích, zbavené jakéhokoli hlubšího smyslu. Tak, jak je známe z filmů a televizních představení, kde se stává z pohádky prostoduchá zábava.

Výsledkem dotazníkové otázky č. 8 „*Rozebíráte s Vaším dítětem pohádkové příběhy?*“ jsem pozitivně překvapena (kladné odpovědi – 21). Soudím z toho, že rodiče si jsou plně vědomi toho, jakým velkým přínosem je pro dítě rozbor pohádkového příběhu. Nikdo z dotazovaných nezvolil striktně odpověď ne. S tím souvisí otázka č. 9 „*Dokáže Vaše dítě převyprávět odposlouchaný pohádkový příběh?*“. Nepředpokládala jsem, že kladně odpoví 21 respondentů. Pro tříleté dítě, o kterých dotazník také pojednává, není tato aktivita vůbec jednoduchá. Když se budeme dítěti věnovat v oblasti předčtenářské gramotnosti již v útlém věku, je dítě schopno příběh převyprávět s pomocí dospělého ve třech letech. Ze zkušeností z mateřské školy vím, jak nesnadné je u tříletých dětí převyprávět pohádku i když ji slyšely několikrát.

Otázkou č. 10 jsem zjišťovala časový úsek, kdy rodiče dětem nejčastěji čtou. Většina respondentů zvolila odpověď před spaním (19 rodičů). Dítě je v klidu a má prostor se ponořit do světa fantazie. Problémem často bývá, že dítě usne při příběhu, nebo hned po jeho skončení. Pak nebývá prostor s dítětem o pohádce diskutovat a není čas na aktivity s pohádkou spojené. Pět rodičů odpovědělo kdykoliv ve volném čase a myslím si, že to je správné. Jednak si může zvolit časový úsek dítě samo a dále má prostor na aktivity s pohádkou spojené.

Otázka č. 11 zjišťovala, zda dokážou děti předškolního věku vymyslet pohádkový příběh. Tato aktivita je ještě obtížnější, než převyprávění odposlouchané pohádky (viz. otázka číslo 9), zvláště pro děti mladší pěti let. Dítě musí být dobře připravené a rozvinuté v oblasti předčtenářské gramotnosti. Respondenti, kteří na otázku odpověděli kladně (19), zodpověděli i otázku, k jakému tématu se jejich dítě přiklání při vymýšlení pohádkových příběhů. Z odpovědí můžeme tvrdit, že děti jsou inspirované zvířaty a pohádkovými postavami, což znamená, že s nimi již mají nějakou zkušenost, kterou mohou použít ve svém vlastním projevu. Respondent uvedl příklad k intenzivnímu zážitku, o kterém dítě často vypráví – čerti, kteří se nám objevují také v pohádce „*O Vánocích*“. Rodiče další otázkou č. 12, která se zaměřovala na rozšiřování slovní zásoby, ve 23. případech potvrdili, že čtení a vyprávění pohádek jejich dětem přispívá k rozšiřování slovní zásoby.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo vytvořit soubor pohádek napsaný dětmi předškolního věku. Dalším cílem bylo zjistit, zda jsou děti ovlivněny televizí, zda děti dokážou vymyslet pohádkový příběh a nakolik je pro tuto věkovou skupinu pohádka důležitá.

Na začátku průzkumu s dětmi nebylo jednoduché z jejich strany pohádku vymyslet. Bylo nutné přistoupit k aktivitám pohádky, které popisuje například Doláková (2015, s. 29-30) ve své literatuře.

Má první výzkumná otázka, zjišťuje, jaká témata jsou dětem předškolního věku nejbližší při vymýšlení pohádkového příběhu. Při dětské interpretaci pohádek jsem zjistila, že ve dvou pohádkách z celkového počtu pět je prioritní téma rodiny. Děti ve svých pohádkách reagovaly na nedávné zážitky. V pohádce „O Vánocích“ se děti přikláněly k tématu čerti. V pohádce „Sluníčko“ se chlapec zmiňuje převážně o počasí, které bylo součástí výukového programu ten den. Z dotazníkového šetření mi na tuto výzkumnou otázku odpovídala otázka č. 11, která zjišťuje, k jakému tématu se dítě předškolního věku nejčastěji přiklání, kde ovšem rodina nebyla vůbec zmíněna. Nejvíce respondentů odpovědělo, že dítě se při vymýšlení příběhů přiklání ke zvířatům. Dále respondenti upřednostnili téma pohádkových bytostí a poslední intenzivní zážitek. Všechna tato témata se shodují s těmi, které byly použity dětmi při vymýšlení příběhů.

Druhá výzkumná otázka zněla: „Jaké mají rodiče povědomí o důležitosti pohádek a aktivit spojených s pohádkou?“. Na tuto výzkumnou otázku se vztahovala otázka č. 8, která zjišťovala, zda rodiče s dětmi rozebírají pohádkové příběhy. Někteří rodiče (11) rozebírají každou pohádku, někteří rodiče (10) mají snahu alespoň někdy rozebrat pohádkový příběh. V odpovědích také byli tři rodiče, kteří s dětmi pohádky spíše nerozebírají a jeden který nepravidelně. Jsem přesvědčena, že rozbor pohádek je pro dítě velmi důležitý a proto by učitelky mateřských škol měly edukovat rodiče o aktivitách v pohádkách.

Poslední výzkumná otázka zjišťuje, jak často rodiče čtou jejich dětem. Z dotazníkové otázky č. 6 jsem zjistila, že dětem čte denně pouze osm respondentů. Ostatní rodiče dětem čtou jen několikrát v týdnu, někteří nepravidelně. Jelikož je čtení pohádkových

příběhů pro děti důležité, nejsem spokojena s výsledky ankety u rodičů. Bylo by v zájmu nejen dětí, ale i jejich rodičů, aby dítěti četli pravidelně každý den.

Navrhuji aktivity pro mateřské školy, jak podpořit předčtenářskou gramotnost. V mateřských školách by se mohly pořádat besedy na téma předčtenářské gramotnosti pro rodiče. Dále navrhuji, aby mateřské školy vyhledávaly a více se zapojovaly do projektů podporující čtení a čtenářskou gramotnost, například „Celé Česko čte dětem“. Dále doporučuji, aby mateřské školy maximálně spolupracovaly s knihovnami a vzbuzovaly tím maximální zájem dětí o knihy. Doporučuji, aby v mateřských školách byla kdykoli volně přístupná knihovna s různými typy knih jelikož dítě by se mělo aktivně zapojovat do čteného textu každý den. Dalším doporučením by mohlo být uspořádat v měsíci březnu, který je také někdy nazýván „měsícem knihy“, společná odpoledne s rodiči, dětmi a knihou. Doporučuji vysvětlit rodičům, proč je důležité se do takových akcí zapojovat – např. rodič vzorem pro dítě. Dále navrhuji mateřským školám, pokud mají možnost, spolupracovat se základní školou. Starší děti mohou v rámci hodin Českého jazyka - čtení docházet do mateřské školy. Tuto aktivitu jsem zahájila v únoru, po domluvě s paní ředitelkou školy. Od té doby probíhá ke spokojenosti všech dětí z mateřské i základní školy.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku o 3 do 6 let.* 2. vydání. Brno: Edika, 2015A. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-266-0658-1.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy.* 2. vydání. Brno: Edika, 2015B. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-266-0793-9.

BETTELHEIM, Bruno. *Za tajemstvím pohádek: proč a jak je číst v dnešní době.* Praha: Lidové noviny, 2000. Edice 21, sv. 14. ISBN 80-710-6290-1.

ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování.* Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-534-3.

ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele.* 2. vydání. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7.

DOLÁKOVÁ, Sylvie. *Umíte to s pohádkou?: práce s příběhy v MŠ a ZŠ.* Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0933-1.

FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi: příručka pro učitele.* Vyd. 2. Přeložil Karel BALCAR. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-626-8.

FRANZ, Marie-Louise von. *Psychologický výklad pohádek: smysl pohádkových vyprávění podle jungovské archetypové psychologie.* Praha: Portál, 1998. Spektrum (Portál). ISBN 80-7178-260-2.

HRABÁK, Josef. *Dějiny české literatury.* Praha: Československá akademie věd, 1959.

CHALOUPKA, Otakar. *Rodina a počátky dětského čtenářství.* Praha: Victoria Publishing, 1995. ISBN 80-85865-40-8.

KOMENSKÝ, Jan Amos, TICHÝ, F. R., ed. *Informatorium školy mateřské.* 2. změněné vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1964.

- RVP PV 2018 [online], [cit. 2019–03–04]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/45304/>
- SHAPIRO, Lawrence E. *Emoční inteligence dítěte a její rozvoj*. 3. vydání. Přeložil Hana KAŠPAROVSKÁ. Praha: Portál, 2009. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-648-3.
- SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8.
- TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. Čes. Budějovice, 1992.
- TOMAN, Jaroslav. *Současná česká literatura pro děti a mládež: (tvorba devadesátých let 20. století)*. Brno: CERM, 2000. ITEM. ISBN 80-7204-170-3.
- TOMÁŠKOVÁ, Iva. *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0790-0.
- TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čteme?: obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize : (2007)*. Brno: Host, 2008. ISBN 978-80-7294-270-1.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2. vydání, dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

SEZNAM PŘÍLOH

Dotazník

Dobrý den, Jmenuji se Lucie Moravcová a studuji na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Ráda bych Vás, rodiče dětí předškolního věku, poprosila o vyplnění krátkého dotazníku, díky němuž získám podklady pro mou bakalářskou práci na téma "Soubor pohádek napsaný dětmi předškolního věku".

Dotazník je anonymní a veškeré informace budou použity pouze a jedině pro mou bakalářskou práci. Velmi si vážím Vaší ochoty. Děkuji.

1. Vaše pohlaví

- a. Muž
- b. Žena

2. Váš věk

- a. 18 – 20
- b. 21 – 25
- c. 26 – 30
- d. 31 – 35
- e. 36 – 40
- f. 41 let a více

3. Věk Vašeho dítěte/Vašich dětí

Nápověda k otázce: Můžete odpovídat, vícekrát dle počtu dětí

- a. 3
- b. 4
- c. 5
- d. 6

4. Má Vaše dítě vlastní knihovnu?

Nápověda k otázce: Pokud ano, vyplňte prosím orientačně počet knih

- a. Ano, vyplňte prosím orientačně počet knih

- b. Ne

5. Je podle Vás důležité dítěti číst pohádkové příběhy?

Nápověda k otázce: Pokud ano, vyplňte prosím, proč je to podle Vás důležité

- a. Ano, vyplňte prosím proč je to podle Vás důležité

- b. Ne

6. Jak často Vašemu dítěti čtete pohádkové příběhy?

- a. 1-2x týdně

- b. 3-5x týdně

- c. Každý den

- d. Nepravidelně

- e. Nečtu, spoléhám se na mateřskou školu

- f. Vůbec nikdy

- g. Jiná...

7. Jak často Vašemu dítěti pouštíte předčítané pohádkové příběhy v audio formátu?

- a. 1-2x týdně

- b. 3-5x týdně

- c. Každý den

- d. Nepravidelně

- e. Nepouštím, spoléhám se na mateřskou školu

- f. Vůbec nikdy

- g. Jiná...

8. Rozebíráte s dítětem pohádkové příběhy?

- a. Ano

- b. Spíše ano

- c. Ne

- d. Spíše ne

- e. Jiná...

9. Dokáže Vaše dítě převyprávět odposlouchaný pohádkový příběh?

Nápověda k otázce: Pokud s dítětem nerozebíráte pohádkové příběhy, prosím přeskočte otázku

- a. Ano
- b. Spíše ano
- c. Ne
- d. Spíše ne

10. Kdy dítěti pohádky čtete?

a. Nápověda k otázce: Pokud dítěti pohádky nečtete, přeskočte prosím tuto otázku

- b. Ráno
- c. Dopoledne
- d. Během odpoledne
- e. Před spaním
- f. Kdykoli ve volném čase
- g. Jiná...

11. Dokáže Vaše dítě vymyslet pohádkový příběh?

Nápověda k otázce: Pokud ano, vyplňte prosím, k jakému tématu se Vaše dítě nejčastěji přiklání

- a. Ano, vyplňte prosím, k jakému tématu se Vaše dítě nejčastěji přiklání

- b. Ne

12. Pociťujete, že má Vaše dítě díky pohádkovým příběhům rozšířenou slovní zásobu?

Nápověda k otázce: Pokud dítěti pohádky nečtete/nepouštíte, přeskočte prosím tuto otázku

- a. Ano
- b. Spíše ano
- c. Ne
- d. Spíše ne
- e. Jiná...

13. Jaký pohádkový příběh má Vaše dítě nejraději?

14. Jak často se Vaše dítě kouká na televizi?

- a. Každý den
- b. Každý všední den
- c. 1-2x týdně
- d. Nevím
- e. Vůbec nikdy
- f. Jen výjimečně
- g. Jiná...